

Natura 2000 Fenntartási Terv

*HUON20001 Ság hegy
kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület*

Óriszentpéter, 2019.

Felelős tervező

Dr. Mesterházy Attila

Vezető szakértők

Dr. Mesterházy Attila (környezetgazdálkodási agrármérnök)

Közreműködő szakértők

Gruber Ágnes (zoológus)

Dr. Szentirmai István (biológus, zoológus)

Dr. Szépligeti Mátyás (természetvédelmi mérnök, botanikus)

Ez a dokumentáció a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény értelmében szerzői jogvédelem alatt áll. A dokumentáció nyilvános, a megfelelő hivatkozások mellett szabadon felhasználható és terjeszthető!

AGRÁRMINISZTERIUM

Nyilatkozat

A HUON20001 Ság-hegy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület Natura 2000 fenntartási terve megfelel az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Kormányrendelet 4. §. (4) bekezdésben foglalt tartalmi és formai követelményeknek. A Natura 2000 fenntartási tervet a Natura 2000 fenntartási tervek Szakmai Bizottsága elfogadta.

A HUON20001 Ság-hegy Natura 2000 területre vonatkozó fenntartási tervet, az agrárminiszter megbízásából, jóváhagyta:

Balczó Bertalan

természetvédelemért felelős helyettes államtitkár

Budapest, 2019. november 27.

TARTALOMJEGYZÉK

I.	NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV	6
1.	A TERÜLET AZONOSÍTÓ ADATAI	7
1.1.	NÉV	7
1.2.	AZONOSÍTÓ KÓD	7
1.3.	KITERJEDÉS	7
1.4.	A KIJELÖLÉS ALAPJÁUL SZOLGÁLÓ FAJOK ÉS/VAGY ÉLŐHELYEK	7
1.4.1.	A terület jelölő élőhelyei	7
1.4.2.	A terület jelölő fajai.....	7
1.5.	ÉRINTETT TELEPÜLÉSEK	7
1.6.	EGYÉB VÉDETTSÉGI KATEGÓRIÁK	8
1.7.	TERVEZÉSI ÉS EGYÉB ELŐÍRÁSOK.....	8
2.	VESZÉLYEZTETŐ TÉNYEZŐK	10
3.	KEZELÉSI FELADATOK MEGHATÁROZÁSA	12
3.1.	TERMÉSZETVÉDELMI CÉLKITŰZÉS, A TERÜLET RENDELTETÉSE	12
3.2.	KEZELÉSI JAVASLATOK	12
	A tervezési terület két kezelési egységében nincs gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslat, ezért ezt külön, a	
3.2.1.1.	számú „Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok” fejezetben tárgyalja a terv.	13
3.2.1.	Élőhelyek kezelése	14
3.2.1.1.	Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok	14
3.2.1.2.	Gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok	14
3.2.1.3.	Erdőgazdálkodás	21
3.2.1.4.	Vadgazdálkodás	26
3.2.1.5.	Vízgazdálkodás	26
3.2.2.	Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés	27
3.2.3.	Fajvédelmi intézkedések	28
3.2.4.	Kutatás, monitorozás	28
3.2.5.	Mellékletek: a tervezési területen javasolt természetvédelmi kezelések, valamint a művelési ág lehetséges megváltoztatásának összegzése (térkép és táblázat).....	29
3.2.5.1.	A tervezési terület kezelési egységeinek áttekintő térképe	29
3.2.6.	A tervezési terület helyrajzi számait érintő kezelési egységek	30
3.2.7.	A tervezési terület erdőrészleteit érintő kezelési egységek.....	37
3.3.	A KEZELÉSI JAVASLATOK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK LEHETSÉGES ESZKÖZEI A JOGSZABÁLYOK ÉS A TULAJDONVISZONYOK FÜGGVÉNYÉBEN	38
3.3.1.	Agrártámogatások	38
3.3.1.1.	Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer	38
3.3.1.2.	Javasolt agrártámogatási rendszer	40
3.3.2.	Pályázati források	40
3.4.	A TERV EGYEZTETÉSI FOLYAMATÁNAK DOKUMENTÁCIÓJA	41
3.4.1.	Felhasznált kommunikációs eszközök.....	41
3.4.2.	A kommunikáció címzettjei	41
3.4.3.	Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel	42
II.	NATURA 2000 FENNTARTÁSI TERV KÉSZÍTÉSÉT MEGALAPOZÓ DOKUMENTÁCIÓ.....	46
4.	A TERVEZÉSI TERÜLET ALAPÁLLAPOT JELLEMZÉSE	47
4.1.	KÖRNYEZETI ADOTTSÁGOK	47
4.1.1.	Éghajlati adottságok	47
4.1.2.	Vízrajzi adottságok.....	47
4.1.3.	Talajtani adottságok.....	47
4.2.	TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK	49
4.2.1.	A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek	51

4.2.2.	A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok	55
4.2.3.	A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok	56
4.2.3.1.	Az aktuális adatlapon szereplő közösségi jelentőségű fajok	56
4.2.4.	A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok	58
4.3.	TERÜLETHASZNÁLAT	60
4.3.1.	Művelési ág szerinti megoszlás	60
4.3.2.	Tulajdoni viszonyok	60
4.3.3.	Területhasználat és kezelés	60
4.3.3.1.	Mezőgazdaság	60
4.3.3.2.	Erdészet	61
4.3.3.3.	Vadgazdálkodás, halászat, horgászat	61
4.3.3.4.	Vízgazdálkodás	62
4.3.3.5.	Turizmus	62
4.3.3.6.	Ipar	62
4.3.3.7.	Infrastruktúra	63
4.3.3.8.	Egyéb	63
5.	FELHASZNÁLT IRODALOM	64
6.	TÉRKÉPEK.....	65
6.1.	A SÁG-HEGY KÜLÖNLEGES TERMÉSZETMEGŐRZÉSI TERÜLET ÁTTEKINTŐ TÉRKÉPE	65
6.2.	A SÁG-HEGY KÜLÖNLEGES TERMÉSZETMEGŐRZÉSI TERÜLET MŰVELÉSI ÁGAK MEGOSZLÁSA SZERINT 66	
6.2.1.	A tervezési terület művelési ágai 1.	66
6.3.	A SÁG-HEGY KÜLÖNLEGES TERMÉSZETMEGŐRZÉSI TERÜLET ÉLŐHELYTÉRKÉPE	67
6.3.1.	A tervezési terület élőhelytérképe 1.	67
6.3.2.	A tervezési terület élőhelytérképe 2.	68
6.3.3.	A tervezési terület élőhelytérképe 3.	69
6.3.4.	A tervezési terület élőhelytérképe 4.	70

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Ság hegy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
-------------------------	---

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUON20001
--------------------------------	-----------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	238 ha
--------------------------------	--------

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

A jelölő élőhelyek és állatfajok felsorolásánál a Natura 2000 terület adatlapjának 2017. évi változatát vettük alapul.

1.4.1. A terület jelölő élőhelyei

- 6110* - Mészkedvelő vagy bazofil varjúhájás gyepek (Alysso-Sedion albi)
- 6240* - Szubpannon sztyeppék
- 9180* - Lejtők és sziklatörmelékek Tilio-Acerion-erdői
- 91H0* - Pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescensszel

** kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípus*

1.5. Érintett települések

„A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.”

Település	Megye	Érintett terület		A település területének érintettsége (%)
		(ha)	(%)	
Celldömölk	Vas	178	75	3,4
Mesteri	Vas	17	7	1,5
Kemeneskápolna	Vas	43	18	8,7

Összesen:	238	100	
-----------	-----	-----	--

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

- A 1/1975. OTvH határozat alapján a Ság hegy országos jelentőségű védett természeti terület. A Tájvédelmi Körzet területe 235 ha, ebből 24 ha fokozottan védett.
- A tervezési terület teljes egészében a Nemzeti Ökológiai Hálózat magterület kategóriájú területéhez tartozik.

1.7. Tervezési és egyéb előírások

Településrendezési eszközök

- Celldömölk Város Képviselő-testületének 34/2006. (XI.8.) számú rendelete Celldömölk Város Helyi Építési Szabályzatáról, melyet a 15/2016. (IX.8.), a 21/2016. (XII.22.) és a 3/2017. (II.9.) számú önkormányzati rendelet módosított.
- Mesteri Község Önkormányzata képviselő-testületének 9/2003. (XI.11.) önkormányzati rendelete a község helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről, melyet a 9/2016. (XII.14.) önkormányzati rendelet módosított.
- Kemeneskápolna Község Képviselő-testületének 12/2002. (XII.31.) számú rendelete a község helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről, melyet a 4/2003. (IV.07.) és a 8/2016.(XI.22.) számú rendelet módosított.

Körzeti erdőtervek és üzemtervek

- Sárvár-Celldömölki Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve – ügy száma: 24/853/1//2010. Érvényes 2019. december 31-ig. Mivel a területen nincsenek erdőtervezett erdők, így az erdőterv előírásai a Ság hegy erdőire nem vonatkoznak.

Tájegységi vadgazdálkodási tervek és vadgazdálkodási üzemtervek

A tervezési terület az 504-es azonosítóval rendelkező Rába-menti-Kemenesháti Vadgazdálkodási tájegység része. A területre vonatkozó tájegységi vadgazdálkodási terv az agrárminiszter 12/2018. (VII. 3.) AM rendelete az Észak-dunántúli Vadgazdálkodási Táj vadgazdálkodási tájegységeinek vadgazdálkodási tervéről.

Vadászatra jogosultak:

Vadászterület azonosító	Vadgazdálkodó
18-152420-504	Celli-„Sághegyalja” Zrt.
18-152410-504	Hetyei Berzsényi Kft.

A tervezési területen vadászatra jogosultak vadgazdálkodási üzemterve a terv készítésekor még nem állt rendelkezésre.

Vízgyűjtő-gazdálkodási terv

1-4 Marcal tervezési alegység vízgyűjtő-gazdálkodási terve, kiadja: Észak-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság, 2016. április

(<http://www.vizugy.hu/index.php?module=vizstrat&programelemid=149>)

Egyéb

- Védelemre javasolt területek a celldömölki kistérségben. Celldömölki Kistérség Önkormányzatainak Többcélú Társulása. 2005. 180 p.

2. Veszélyeztető tényezők

1. táblázat: A tervezési területen jellemző veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H=nagy, M=közepes, L=kicsi)	Érintett terület aránya(%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A06	Gyepművelés felhagyása (pl. legeltetés vagy kaszálás megszüntetése)	H	0,5	A Natura 2000 területen lévő Szubpannon sztyeppék (6240) kaszálását felhagyták, az összes állomány kezeletlen, ezért franciaperjés rétekké alakul át vagy cserjésedik. Ezzel párhuzamosan az élőhely fajkészlete is csökken. Egyes foltokat évenként egyszer kaszálnak, de a teljes regenerációhoz gyakoribb kezelés szükséges. A kaszálás hiánya elősegítette a piros kígyósizs (Echium maculatum) eltűnését.
F07	Sport, turisztikai és szabadidős tevékenységek	M	0,01	A területen lévő Mészkesdvelő vagy bazofil varjúhájas gyepek (Alyso-Sedion albi) (6110) erózióra, taposásra rendkívül érzékenyek, a bolygatott élőhely rendkívül lassan regenerálódik. A hegy peremén lévő turistautak a sziklagyepek közelében haladnak, az útról letérő gyalogosok gyakran kárt tesznek taposásukkal a sziklagyepekben.
			0,2	A turistautakról letérő gyalogosok a hegy oldalában lévő Szubpannon sztyeppék (6240) gyakran letaposják és ezáltal gyomosodó foltok alakulnak ki.
			0,1	A hegy északi oldalán fennmaradt Lejtők és sziklatörmelékek Tilio-Acerion-erdőben (9180) egy turistaútvonal halad át. A gyakori taposás a meredek lejtőn lévő élőhelyet erodálja, ezért az aljnövényzet nagymértékben gyomosodik.
I02	Egyéb idegenhonos inváziós fajok (az Unió számára veszélyt jelentő fajokon kívül)	H	0,5	A szubpannon sztyeppék (6240) mindenütt akácültetvényekkel vagy spontán kialakult akácokkal körülvettek, így a fafaj gyakran terjed a gyepek rovására. Az akáccserjések alatt a sztyepprét fajkészlete teljesen átalakul.
			0,6	A területen lévő Pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescensszel (91H0) teljes mértékben akácokkal körülvettek, az akác gyakran elegyedik a bokorerdőkkel is. Az inváziós fafajjal elegyedő élőhely fajkészlete jelentősen leromlik.
L02	Fajösszetétel változás természetes szukcesszió következtében	H	0,5	A területen található szubpannon sztyepprétek állományai (6240) napjainkban már nem kezeltek, így a felhalmozódó fűavar miatt legtöbbjük franciaperjés rétekké alakul át vagy erősen cserjésedik.

M09	Tűz	H	0,5	A hegy délnyugati oldalán található szubpannon sztyeppék (6240) az 1990-es évek elején leégett, a növényzet azóta sem tudott regenerálódni. A gyakori nyári szárazság miatt a sztyeprétek fokozottan kitettek a tűz kialakulásának.
-----	-----	---	-----	---

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

A Ság hegy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területen a legfőbb természetvédelmi célkitűzés a jelenleg jó természetességi állapotban lévő jelölő élőhelyek megőrzése, állapotuk javítása, illetve egyes élőhelyek kiterjedésének növelése. A kiemelt közösségi jelentőségű pannon molyhos tölgyesek (91H0) közepes természetességűek, állapotuk jelentősen javítható lenne az inváziós akác visszaszorításával. Az élőhely által elfoglalt terület növelése az elakácosodott területek átalakításával lenne megvalósítható. A kiemelt közösségi jelentőségű Lejtők és sziklatörmelékek Tilio-Acerion-erdői (9180) kis kiterjedésben fordulnak elő a területen. Állományukban a legfőbb cél az élőhely természetességének növelése, ezzel a szarvasbogár számára a szaporodóhelyek minőségének javítása. A területen található erdőket nem kezelik, a háborítatlanság fenntartása a jövőben is kívánatos. Az élőhely kiterjedése a termőhelyi adottságok korlátozottsága miatt nem növelhető. Az ugyancsak kiemelt közösségi jelentőségű szubpannon sztyeppék (6240) a szukcessziós folyamatok eredményeként közel állnak a teljes eltűnéshez, ezért fenntartásukhoz sürgős beavatkozásra van szükség. Esetükben fontos az évente legalább egyszeri kaszálás. Kiterjedésük a cserjések, akácok visszaszorításával növelhető. Fontos a Ság hegy kúpján, külső peremén és a belső lejtőkön, platókon levő Mészkedvelő vagy bazofil varjúhájás gyepek (*Alyso-Sedion albi*) (6110) jelenlegi természetvédelmi helyzetének fenntartása, megőrzése, a teljes becserjésedés megakadályozása kaszálással, az idegenforgalom által okozott taposási károk mérséklése. A közelmúltban kipusztult piros kígyószisz itteni előfordulása növényföldrajzi szempontból kiemelkedő jelentőséggel bír, így visszatelepítése az élőhelyének rekonstrukciója után lehetséges lenne. Alapvető természetvédelmi cél a nyílt élőhelyek kezelése és az inváziós akác visszaszorítása a természetközeli erdőkből.

3.2. Kezelési javaslatok

A Ság hegy kezelési egységeinek lehatárolása a 2016-ban aktualizált ÁNÉR alapú élőhelytérkép alapján történt. Ennek során az azonos kezelést igénylő élőhelyfoltokat összevontuk, illetve az élőhelyfolton belül különböző kezelést igénylőket leválasztottuk. Arra törekedtünk, hogy az előírások megfelelő mértékben specifikusak lehessenek, így az eltérő kezelést igénylő élőhelyeket elkülönítettük. Ugyanakkor azt is szem előtt tartottuk, hogy a kezelési egységek rendszere könnyen áttekinthető legyen és a terület ne legyen indokolatlanul felaprózva. A kezelési előírásokat a kezelési egységeken előforduló jelölő értékek élőhelyigényeinek figyelembevételével és a kezelési egység jelenlegi állapotának függvényében határoztuk meg. Az egyes kezelési egységekbe sorolt ÁNÉR élőhelytípusok és közösségi jelentőségű élőhelyek összefoglalását a 2. táblázat mutatja.

A Ság hegyen erdők és gyepek egyaránt megtalálhatóak, ezek a terület felső régiójában a bányaperemen találhatók. A hegy lejtőin a Natura 2000 terület határáig szőlők és gyümölcsösök vannak. A gyepek hasznosítása korábban kaszálással és legeltetéssel történt, napjainkban szinte az összes rét kezeletlen. A kialakult élőhelyek és a hozzájuk kötődő élővilág hosszú távú fenntartása elsősorban a gyepekkel történő helyes gazdálkodáson múlik, tehát megőrzésük elképzelhetetlen a gyepgazdálkodás nélkül.

A kezelési egységekre vonatkozó előírás-javaslatokat hármias bontásban adjuk meg. Elsőként minden művelési ágra általános kezelési javaslatokat fogalmazunk meg, amelyek minden kezelési egységre érvényesek. Ezen belül a jogszabályban meghatározott előírások kötelezően betartandóak, a többi pedig önkéntesen vállalható. Ezt követik a specifikus kezelési előírás-javaslatok, amelyek kezelési egységenként tartalmazzák az általános kezelési javaslatokon kívül szükséges előírás-javaslatokat. Egy adott mezőgazdasági műveletre több, egymástól eltérő mértékű előírás-javaslat vonatkozhat. Javaslatunk szerint ezek közül a terület használójának van lehetősége választani, a várható bevételkiesés és a megkapható támogatás mértékének figyelembe vételével. A nagyobb mértékű korlátozásért természetesen magasabb támogatás jár.

A tervezési terület két kezelési egységében nincs gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslat, ezért ezt külön, a 3.2.1.1. számú „Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok” fejezetben tárgyalja a terv.

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott kezelési javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára, megadják, hogy a jelölő értékek megőrzéséhez milyen kezelési előírás-javaslatok alkalmazása szükséges. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz. A tervkészítés időpontjában jogszabály alapján kötelezően betartandó előírásokon túli, a célokhöz illeszkedő, kívánatos kezelést megfogalmazó előírás-javaslatok iránymutatásként szolgálnak.

2. táblázat: A tervezési terület kezelési egységei által érintett élőhelytípusok

Kezelési egység	Elnevezés	Érintett ÁNÉR élőhelytípusok	Érintett közösségi jelentőségű élőhelyek
KE-1	Száraz gyepek	M1, H3a, H3axG2, H3axOC, H3axP2b, E1xH3a, OC	6110*, 6240*
KE-2	Cserjések	P2b, P2bxOC	6240*
KE-3	Szántók	T1, T2	-
KE-4	Szőlők-gyümölcsösök	T8, U3	-
KE-5	Molyhos-tölgyesek és törmeléklejtő erdők	LY2, M1	9180*, 91H0*
KE-6	Akácok és akáccal elegyes erdők	M1xS6, RDb, S1, S1xOC, S1xP2b, S6, S6xOD, S6xP2b, S7,	-
KE-7	Turisztikai hasznosítású területek	G2, H3axG2, H3a, OC, U6	6110*
KE-8	Művi területek	U2, U3, U10, U11	-

* kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípus

3.2.1. Élőhelyek kezelése

3.2.1.1. Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok

A Ság hegy Natura 2000 terület élőhelyeinek legnagyobb része emberi hasznosítás alatt álló szőlő és gyümölcsös. Ezeknél fontos a kisparcellás jelleg megőrzése, fenntartása, a nagy kiterjedésű monokultúrák kialakulásának megakadályozása. A jelenleg mezőgazdasági vagy erdészeti hasznosítású területek beépítése nem kívánatos. A gazdálkodáshoz nem köthető fenntartási, illetve kezelési feladatok között említhető az illegális, sziklagyepeket vagy szubpannon sztyeppéket veszélyeztető turistautak megszüntetése.

A „kráter” és a Trianoni kereszt környékének turistautakkal szabdaltságot okozó gyepei és a területre felvezető utak turisztikai hasznosítású területként (KE-7) kezelendők. A természetvédelmi szempontból értékes élőhelyeket a kijelölt túraútvonalak ugyan közvetlenül nem érintik, de közel helyezkednek el hozzájuk, így az útvonalat elhagyók károsíthatják azokat. A kirándulók általuk okozott terhelés a jövőben tudatos irányításukkal és a túraútvonalak karbantartásával szükséges csökkenteni. A természetvédelmi szempontból értékes élőhelyeket a kijelölt túraútvonalak ugyan közvetlenül nem érintik, de közel helyezkednek el hozzájuk, így az útvonalat elhagyók károsíthatják azokat. A kirándulók általuk okozott terhelés a jövőben tudatos irányításukkal és a túraútvonalak karbantartásával szükséges csökkenteni. A természetvédelmi szempontból értékes élőhelyeket a kijelölt túraútvonalak ugyan közvetlenül nem érintik, de közel helyezkednek el hozzájuk, így az útvonalat elhagyók károsíthatják azokat. A kirándulók általuk okozott terhelés a jövőben tudatos irányításukkal és a túraútvonalak karbantartásával szükséges csökkenteni. Újabb infrastruktúrára nincs szükség. A területen a kezelés csak a turistautak, pihenőhelyek és bemutató területek karbantartására és állagmegóvására korlátozódhat. A turistautak, pihenőhelyek kaszálását évente kétszer el kell végezni és fontos a szeméthyűjtő ládák kihelyezése és rendszeres ürítése is.

A művi területek (KE-8) közé sorolhatók az egykori bányáüreg, a bányászattal és szőlőműveléssel kapcsolatos nagyobb épületek, a korábbi bányaműveléshez kapcsolódó épületek, illetve a hegyen lévő utak, azok kertvárosias környezete. Itt nem szükséges semmilyen típusú kezelés.

3.2.1.2. Gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok

3.2.1.2.1. Mezőgazdálkodás

Gyepek

A Ság hegyen található gyepek fragmentálisak, kis kiterjedésűek. Többségük másodlagos, de a hegy délnyugati oldalán természetes termőhelyen is előfordulnak töredékesen. Az itteni gyepek alapvetően egy típusba, ennek megfelelően a száraz gyepek (KE-1) kezelési egységbe sorolhatók. Ezekben a gyepekben az előírások elsősorban az élőhely jó természetességi állapotának megőrzését, illetve javítását célozzák. Ez alapján fontos a fennmaradt állományok rendszeres kaszálása és a cserjék visszaszorítása. A természetvédelmi kezelésnek továbbá koncentrálnia kell a spontán terjedő fehér akác (*Robinia pseudoacacia*) visszaszorítására.

A parcellák közötti mezsgyéken több helyen találhatunk cserjéseket (KE-2), de nagyobb erdősülő részek a felhagyott pincék, szőlők helyén is létrejöttek. Az erősen átalakított élőhelyeken lévő cserjés foltok a táj diverzitását növelik, egyes fajok bújóhelyéül szolgálnak, ezért az ide tartozó cserjések fenntartása a területen kívánatos, csak az akáccal való

fertőzöttségüket szükséges megszüntetni, illetve megelőzni. A 6240* Szubpannon sztyeppék jelölő élőhely potenciális termőhelyén levő cserjéseket azonban vissza kell alakítani gyepekké.

(a) Kezelési egység kódja: KE-1

(b) Kezelési egység meghatározása: száraz gyepek

A Ság hegyen lévő szubpannon gyepeket foglalja magába, valamint azok kezeletlensége révén kialakult franciaperjés réteket és degradált száraz gyepeket. A területen kisebb-nagyobb foltban elszórva, összesen 2,66 ha-ban. Az élőhelyeket többnyire nem kezelik, egyetlen állományt természetvédelmi célból minden évben egyszer lekaszálnak.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelytípusok:

- M1 molyhos tölgyes bokorerdők
- H3a köves talajú lejtősztyepek
- H3a x G2 köves talajú lejtősztyepek x mészkedveő nyílt sziklagyepek
- H3a x OC köves talajú lejtősztyepek x jellegtelen száraz-félszáraz gyepek
- H3a x P2b köves talajú lejtősztyepek x galagonyás-kökényes-borókás száraz gyepek
- E1 x H3a franciaperjerétek x köves talajú lejtősztyepek
- OC jellegtelen száraz-félszáraz gyepek

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 6110* Mészkedvelő vagy bazofil varjúhájas gyepek (Alysso-Sedion albi)
- 6240* Szubpannon sztyeppék

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Az élőhely esetében a legkedvezőbb hasznosítás a legeltetés volna, mely a területen ma már sehol sem valósul meg, a nehéz megközelíthetőség és a kis kiterjedés miatt. Elsődleges cél a gyepek cserjésedésének megakadályozása, fajkészletük megőrzése. Ez napjainkban leginkább kaszálással oldható meg. Az ide sorolt élőhelyek esetében is tapasztalható a minimális kiterjedésű cserjés foltok, illetve magánosan álló cserje- és faegyedek jelenléte, de az élőhelyi diverzitás érdekében ezek teljes visszaszorítása nem indokolt. Az idős fák kímélete különösen fontos. A gyepekben megjelenő özőnfajok azonban teljesen visszaszorítandók. A gyepek védelme érdekében rajtuk depóniák kialakítása nem megengedett.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

(a) Kötelezően betartandó előírások:

A gyeptípuson betartandóak a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18) Kormány rendeletben meghatározott előírások, amelyeket itt most nem ismételünk meg.

(b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Kezelés leírása
GY20	Kizárólag kaszálással történő hasznosítás.

GY23	A felhalmozódott fűavar eltávolítása.
GY28	A gyepek cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzése.
GY30	A természetes gyepekben az őshonos, méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése.
GY34	Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket vegyszeres kezelését lábon állva szükséges elvégezni (törzs megfúrása, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető.
GY72	Kaszálás június 15. után lehetséges.
GY106	Legalább 2 évente tisztító kaszálás elvégzése.
GY108	Erősen fertőzött foltok sokkoló kaszálással történő kezelése évente legalább háromszor.
GY111	A tisztító kaszálás legkorábbi időpontja: október 1.
GY118	Élőhelyrekonstrukció

(e) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységen a cserjésedés megakadályozására és a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*) visszaszorítására van szükség. Ez nem inváziós cserjefajok (pl. kökény) esetében történhet mechanikus eltávolítással, amely után sokkoló kaszálással lehet az eredeti állapotot visszaállítani. Az inváziós fajok esetében (akác, bálványfa) vegyszeres kezelésre van szükség. A helyreállítás érdekében javasolt a GY34 előírás alkalmazása mellett a vegyszeres kezelés után feljövő sarjak ecseteléssel vagy pontpermetezéssel történő ismételt vegyszeres kezelése.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok:

A kezelési egységben nincsenek gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A szubpannon sztyepek hosszú távú fenntartása csak az élőhely hasznosításával, Ság hegyi viszonyok között elsősorban kaszálással képzelhető el, mivel ez a kezelés megakadályozza, hogy az élőhelyen a nemkívánatos cserjésedési, illetve erdősülési folyamatok teret nyerjenek, sőt az esetlegesen megjelenő inváziós fajok előretörését is megelőzhetik. A megfelelő gazdálkodás mellett a lejtősztyepeken élő védett fajok állománya is megőrizhető, illetve növelhető.

(a) Kezelési egység kódja: KE-2

(b) Kezelési egység meghatározása: cserjések

A kezelési egység különböző típusú gyepek (köztük a Szubpannon sztyeppék, franciaperjés rétek, jellegtelen száraz-félszáraz gyepek) különböző mértékben cserjésedett formáit foglalja magába. A területen szórványosan, összesen 7,65 ha kiterjedésben fordulnak elő. Az ide sorolt foltokra a hasznosítás hiánya a jellemző.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelytípusok:

- P2b Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések
- P2bxOC Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések x Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 6240* Szubpannon sztyeppék

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Az ide sorolt élőhely-foltokon az elsődleges cél a fajgazdag gyepi élőhelyek helyreállítása, mely a cserjék eltávolításával és a hasznosítás újrakezdésével érhető el. A teljesen záródott cserjés területek esetén komplex élőhelyrekonstrukció keretében valósítható meg a helyreállítás. Ezenél a területeknél kiemelten fontos a cserjések között fragmentálisan megmaradt apró gyepfoltok kímélete, mert a gyepek regenerálódásában fontos szerepet játszanak. Mindemellett ezeken az élőhelyfoltokon is fontos cél az özönfajok visszaszorítása.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

(a) Kötelezően betartandó előírások:

A gyeptípuson betartandóak a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18) Kormány rendeletben meghatározott előírások, amelyeket itt most nem ismételünk meg.

(b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Kód	Kezelés leírása
GY28	A gyepek cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzése.
GY34	Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket vegyszeres kezelését lábon állva szükséges elvégezni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető.
GY118	Élőhelyrekonstrukció.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A különböző mértékben cserjésedett gyepek helyreállítása alapvető fontosságú volna a jelölő gyepek kiterjedésének növelése érdekében, ez elsősorban a cserjésedett területeken elvégzett cserjeirtással lenne megvalósítható. Részletesen lásd a 3.2.2. fejezetben.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A kezelési egységen nincsenek gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A cserjésedő területek többsége jelölő élőhely (szubpannon sztyeppék) potenciális területét foglalja el, így a területek cserjéktől való megtisztítása és újbóli gazdálkodásba vonása elengedhetetlen a jelölő értékek megőrzése szempontjából.

Szántók

Szántók (KE-3) főleg a hegy alján találhatók, ezek többnyire kisméretűek művelésük kis intenzitású. Az agrobiodiverzitás megőrzése szempontjából fontos, hogy ezek a nadrágszíjparcellák fennmaradjanak és művelésük továbbra is extenzíven történjen.

(a) Kezelési egység kódja: KE-3

(b) Kezelési egység meghatározása: szántók

Szántók főleg a hegy alján találhatók 11,9 ha kiterjedésben, ezek többnyire kisméretűek, művelésük közepes intenzitású.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNER élőhelyek:

- T1 Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák
- T2 Évelő, intenzív szántóföldi kultúrák

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

A kezelési egység nem érint Natura 2000 élőhelyet.

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A szántók a terület szélén, viszonylag kis kiterjedésben jelenlévő élőhelyek, így nincsenek jelentős hatással a jelölő értékekre. Negatív hatásuk mérséklésére javasolt extenzívebb művelés bevezetése és a vegyszermentes táblaszegélyek kialakítása. Megfontolandó, egyes intenzív szántók gyepesítése is, mivel a hegy lábánál kevés a gyepterület.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot (HMKÁ) – 50/2008 (IV. 24) FVM rendelet.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	Kezelés leírása
SZ04	Pillangósok esetén természetkímélő kaszálás és vadriasztó lánc használata.
SZ09	A növénytermesztéssel kapcsolatos technológiai munkálatok során bármilyen depóniát csak szántókon lehet létrehozni, és ott legfeljebb 2 hónapig lehet tárolni.
SZ14	A parcella szélein legalább 3 m széles növényvédőszer mentes táblaszegély elhagyása, a táblaszegélyben szükség esetén mechanikai gyomirtás végzése.
SZ19	Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett.
SZ20	Kártevők elleni védekezés kizárólag szelektív szerekkel lehetséges.
SZ21	Légi kivitelezésű növényvédelem és tápanyag-utánpótlás nem megengedett.
SZ22	Rágcsálóirtó szerek és talajfertőtlenítő szerek nem alkalmazhatók.
SZ23	Rovarölő szerek nem alkalmazhatók, kivéve a repce, a mustár, illetve az olajretek rovarirtását.
SZ24	Totális gyomirtó szerek használata nem engedélyezhető a területen.
SZ25	Rovarölő szerek nem alkalmazhatók.
SZ43	Fás szárú és lágyszárú energetikai ültetvény nem telepíthető.
SZ67	Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyep kialakulásának elősegítése. Tájidegen magkeverék nem alkalmazható, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A hegylábi szántók gyepesítése támogatandó, különösen ott, ahol a szomszédos élőhelyeken jó természetességű mezsgyék vannak. A rekonstrukció elvégzéséhez a termőhelynek megfelelő, őshonos fajokból álló magkeverék alkalmazandó.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A kezelési egységen nincsenek gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A szántókkal határos élőhelyek leromlásának megelőzése érdekében szükséges a gazdálkodás során a vegyszerek alkalmazásának mérséklése, környezetkímélő vegyszerek alkalmazása. Vegyszermentes táblaszegélyek révén a káros bemosódások mérsékelhetőek. A rovarok védelme érdekében a rovarirtó szerek használatát korlátozni kell, míg a légi kijuttatást tiltani.

Szőlők

A hegy oldalának jelentős részét *szőlők és gyümölcsösök (KE-4)* borítják. Ennél az egységnél törekedni kell arra, hogy ne alakuljanak ki nagy kiterjedésű szőlő monokultúrák és a szőlők művelése ne járjon közösségi jelentőségű élőhely károsodásával.

(a) Kezelési egység kódja: KE-4

(b) Kezelési egység meghatározása: szőlők-gyümölcsösök

A Ság hegy nagy részén jellemző a kisparcellás szőlő- és gyümölcsstermesztés, mintegy 165,66 ha-on. A Natura 2000 területen a legnagyobb kiterjedésben jelen lévő élőhely. A kisparcellás szőlő- és gyümölcsstermesztés a hegy lábán folyik. A tevékenység jelen állapotában kismértékű vegyszerhasználattal jár, közösségi jelentőségű fajt vagy élőhelyet nem veszélyeztet. A területen terjedőben vannak a sorközművelés nélküli szőlők, melyek diverzitása lényegesen magasabb a vegyszerezett vagy művelt sorközü szőlőkénél.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek:

- T8 Extenzív szőlő és gyümölcsösök
- U3 Falvak, falu jellegű külvárosok

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

A kezelési egység nem érint Natura 2000 élőhelyet.

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A szőlőkkel kapcsolatban a legfontosabb cél a művelés intenzitásának szinten tartása vagy csökkentése, illetve a parcellaméretnek drasztikus növekedésének megakadályozása. Negatív hatásuk mérséklésére javasolt extenzívebb művelés bevezetése és a szegélyekben lévő természetközeli gyepek kímélete. A felső régióban lévő parcelláknál fontos szempont, hogy a szőlők vagy gyümölcsösök növényvédelme már a természetszerű erdőkre ne legyen hatással. Támogatni kell a gyepes sorközü szőlők kialakítását.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot (HMKÁ) – 50/2008 (IV. 24) FVM rendelet.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	Kezelés leírása
SZ19	Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett.
SZ20	Kártevők elleni védekezés kizárólag szelektív szerekkel lehetséges.
SZ21	Légi kivitelezésű növényvédelem és tápanyag-utánpótlás nem megengedett.

SZ22	Rágcsálóirtó szerek és talajfertőtlenítő szerek nem alkalmazhatók.
SZ24	Totális gyomirtó szerek használata nem engedélyezhető a területen.
SZ25	Rovarölő szerek nem alkalmazhatók.
SZ68	A parcella körül természetes talajvédelmet szolgáló táblaszegély fenntartása, illetve telepítése, amely őshonos cserjékből vagy fákból álló sövény, illetve fasor lehet. A táblaszegély inváziós cserje és fafajoktól való mentességének biztosítása kizárólag mechanikai eszközökkel.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A művelt gyümölcsösök körül gyeperes vagy cserjés szegély kialakítása javasolt a környező természetes élőhelyek megóvásának érdekében. A területen élőhelyrekonstrukciónak szőlők és gyümölcsösök esetében azok felhagyását követően van relevanciája. A felhagyott szőlők helyén kialakuló másodlagos gyepeken a cserjésedést és az inváziós fajok térhódítását szükséges megakadályozni. A hegyoldalon így kialakított és fenntartott felszáraz gyepeken várható védett növényfajok megtelepedése. A szőlőkkel és gyümölcsösökkel sűrűn betelepített hegyoldalon minden apró gyepfolt megőrzésének vagy kialakításának a biodiverzitás növelésében kiemelkedő szerepe van.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A kezelési egységen nincsenek gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A szőlőkkel határos élőhelyek leromlásának megelőzése érdekében szükséges a gazdálkodás során a vegyszerek alkalmazásának mérséklése, környezetkímélő vegyszerek alkalmazása. Vegyszermentes táblaszegélyek révén a káros bemosódások mérsékelhetőek. A rovarok védelme érdekében szükséges a rovarirtó szerek használatának korlátozása, a légi kijuttatás pedig kerülendő.

3.2.1.3. Erdőgazdálkodás

A tervezési terület faállományai két kezelési egységbe sorolhatók. A területen lévő molyhos-tölgyesek és törmeléklejtő erdőkben (KE-5) gazdálkodás nem folyik, ezeket az élőhelyeket a jövőben is mentesíteni kell a fahasználat alól. Állományukban viszont az inváziós fajok (akác, bálványfa) visszaszorítása kívánatos.

Külön kategóriát képeznek az akácok és az akáccal elegyes erdők (KE-6), melyek már többnyire idős, rossz állapotúak. Ezeket az élőhelyeket hosszú távon őshonos fajokból álló erdőkké kell átalakítani. Az akác visszaszorítása azért is fontos, mert terjedése veszélyezteti a közösségi jelentőségű élőhelyek fennmaradását.

(a) Kezelési egység kódja: KE-5

(b) Kezelési egység meghatározása: molyhos-tölgyesek és törmeléklejtő erdők

A területen előforduló erdők (1,29 ha) jelentős részének a természetességi állapota jó, így elsődleges cél ennek az állapotnak a fenntartása. Általános feladat ezekben az erdőkben a

környéken jelenlévő inváziós fajok (elsősorban a fehér akác – *Robinia pseudoacacia*, ill. a bálványfa – *Ailanthus altissima*) visszaszorítása. Kiemelten fontosnak tartjuk, hogy a területen lévő természetsterű erdők fatermesztést nem szolgáló üzemmódban maradjanak. A fahasználat kizárólag az inváziós fajok visszaszorítást szolgálhatja. A területen jelentős az akácültetvények kiterjedése is, melyek esetében hosszú távú fejlesztési cél az állományok őshonos társulásokká történő átalakítása.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek:

- LY2 Törmeléklejtő erdők
- M1 Molyhos tölgyes bokorerdők

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 9180* - Lejtők és sziklatörmelékek Tilio-Acerion-erdői
- 91H0* - Pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescensszel

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A lejtők és sziklatörmelékek Tilio-Acerion-erdői (9180) és a pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescensszel (91H0) közösségi jelentőségű élőhelyek esetében a cél az élőhely fenntartása, természetességi állapotának javítása. Ez a gazdálkodás alóli további mentesítésükkel, és az inváziós fehér akác (*Robinia pseudoacacia*) visszaszorításával érhető el.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

(a) Kötelezően betartandó előírások:

A területen lévő erdő művelésű ingatlanok nem erdőtervezett erdők, így üzemmódjuk nincs. Az Erdőtervezési Körzet tervei és üzemtervei a Natura 2000 erdeire nincsenek hatással.

(b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	Kezelés leírása
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E18	A ritka fajhoz tartozó, odvas, böhöncös, idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E67	Az idegenhonos és tájidegen fafajú szabad rendelkezésű erdők és fásítások felújításának elhagyása, azok más művelési ágban (pl. gyepek) történő hasznosítása.
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágyszárú és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az idegenhonos fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.

E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:
	• Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, faszárú: augusztus-szeptember.
	• Alkalmazás – a faszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással.
	• Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.
	• Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).
	• Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer.
	• Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E75	Kártevők elleni védekezésnél kímélő technológiák és célirányos kijuttatás (területi lokalizáció, időszak megválasztása: élethciklushoz kötött kijuttatás) alkalmazása.
E97	Kártevők elleni védekezésnél biológiai módszerek (feromoncsapdák, elterelő anyagok) alkalmazása.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A területen lévő természet szerű erdők több helyen érintkeznek akácosokkal, így a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*) gyakran elegyedik velük. A fennmaradt molyhos-tölgyesek és törmelékletű erdők környékén ezért fontos az idegenhonos fák visszaszorítása, mely mechanikus és vegyszeres irtás kombinációjával valósítható meg.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok:

A kezelési egységre vonatkozóan nincsenek gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A kiemelt jelentőségű közösségi élőhely fenntartásának alapvető feltétele az idegenhonos, inváziós fajok visszaszorítása, az erdészeti beavatkozások termőhelyet kímélő kivitelezése, a fahasználatok minimalizálása.

(a) Kezelési egység kódja: KE-6

(b) Kezelési egység meghatározása: akácosok és akáccal elegyes erdők

Az akácosok és az akáccal elegyes erdők (22 ha), melyek már többnyire idősek, rossz állapotúak. Ezeket az élőhelyeket hosszú távon őshonos fafajokból álló erdőkké kell átalakítani.

Az akác visszaszorítása azért is fontos, mert terjedése veszélyezteti a közösségi jelentőségű élőhelyek fennmaradását.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek:

- M1xS6 Molyhos tölgyes bokorerdők x Nem őshonos fajok spontán állományai
- S1 Ültetett akácosok
- RDb Őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők
- S6 Nem őshonos fajok spontán állományai
- S6xOC Nem őshonos fajok spontán állományai x Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek
- S6xP2b Nem őshonos fajok spontán állományai x Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések
- S7 Nem őshonos fajú facsoportok, erősávok és fasorok
- S7xOD Nem őshonos fajú facsoportok, erősávok és fasorok x Lágyszárú özönfajok állományai
- S7xP2b Nem őshonos fajú facsoportok, erősávok és fasorok x Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

A kezelési egység nem érint Natura 2000 élőhelyet.

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A területen lévő akácosokban gazdálkodás nem folyik. A hosszú távú cél azok felszámolása, a helyükön spontán kialakult őshonos faállományok támogatása, átalakítása természetszerű erdővé. Amíg az akácültetvények fennmaradnak, addig azok a természetszerű erdőkre folyamatos veszélyt jelentenek. Az ide sorolt akácosok esetében termőhelyi, illetve gazdálkodói szempontok függvényében vagy őshonos állományokra történő cserét, vagy gyeprekonstrukciót lenne érdemes végrehajtani. Abban az esetben, ha az adott élőhelyfolton még számottevő a gyepfragmentumok jelenléte, akkor ezeken a helyeken mindenképpen a gyeprekonstrukció lenne indokolt, mellyel a szubpannon sztyeppék jelölő élőhely növelése is megvalósulna. Az olyan esetekben ahol gyepfragmentumok már nincsenek termőhelyfeltárást kell végezni, és elsősorban a talajadottságok (pl. termőréteg vastagság) figyelembevételével kell döntenie arról, hogy a terület alkalmas-e száraz tölgyesek telepítésére, vagy inkább a gyepképzés lenne a célszerűbb.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

(a) Kötelezően betartandó előírások:

A területen lévő erdő művelésű ingatlanok nem erdőtervezett erdők, így üzemmodjuk nincs. Az Erdőtervezési Körzet tervei és üzemtervei a Natura 2000 erdeire nincsenek hatással.

(b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	Kezelés leírása
E06	Idegenhonos fafajok telepítésének mellőzése.
E07	Intenzíven terjedő idegenhonos fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése.
E68	Totális gyomirtó szerek használata csak szelektív módon és csak intenzíven terjedő, inváziós lágú és fás szárú fajok ellen alkalmazható a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal történt előzetes egyeztetést követően.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett: • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése. • Javasolt alkalmazási idő: lágú szárú: május-június, fás szárú: augusztus-szeptember. • Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában). • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E73	Inváziós fásszárú növényfajok visszaszorítása során azok mechanikai eltávolítása a növények sikeres vegyszeres irtását követően.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A véghasználatot követően a területen egykor jellemző száraz tölgyes állományok létrehozása, az akác visszaszorítása.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok:

A kezelési egységre vonatkozóan nincsenek gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A területen jelenlévő akác egyrészt őshonos élőhelyek helyét foglalják el, másrészt intenzív terjedésükkel más élőhelyek (köztük a szubpannon sztyeppék [6240] jelölő élőhely és a szilikátsziklás lejtők sziklanövényzettel közösségi jelentőségű élőhely) állapotát rontják le. Ennek megfelelően, a természetvédelmi érdek megkívánná a fafajcserés felújítást. A Ság hegyen lévő akácok nem üzemtervezett állományok, tehát levágásukat követően nem keletkezik felújítási kötelezettség, így jogi akadálya nincs az élőhelyrekonstrukciónak.

3.2.1.4. Vadgazdálkodás

A területen vadgazdálkodás nem folyik, a zártkertek közelsége miatt vadászati hasznosítás nincs.

3.2.1.5. Vízgazdálkodás

A területen sem állóvíz, sem vízfolyás nem található.

3.2.2. Élőhely-rekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Gyeprekonstrukció

Háttér és célkitűzések:

A Ság hegy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területen a hegy délnyugati oldalán lévő lejtősztyepek esetében merült fel az élőhely-rekonstrukció szükségessége. Az itt található, még mindig fajgazdag száraz gyepek jelenleg kezeletlenek, állapotuk folyamatosan romlik. A terület kezelése nélkül ez a jelölő élőhely teljesen el fog tűnni a Natura 2000 területről. A gyepek helyreállítása csak aktív beavatkozással képzelhető el. A gyeprekonstrukció keretében a lejtősztyepeken és környezetükben a cserjék visszaszorításra kerülnek, valamint eltávolítják a terjedő akácot is. Az akác sarjadását vegyszerezéssel akadályozzák meg. Az így megtisztított területeket évente egyszer lekaszálják.

Érintett élőhelyek:

Szubpannon sztyeppék (KE-1)	2 ha
Cserjések (KE-2)	3 ha
Molyhos-tölgyesek és törmeléklejtő erdők (KE-5)	0,5 ha

Alkalmazott módszerek:

A projekt megvalósíthatósága szempontjából szerencsés körülmény, hogy az érintett ingatlanok az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság kezelésében vannak. A cserjék kézi erővel történő kivágása, majd a területen történő aprítékolása és elszállítása. A cserjék eltávolítását követően három éven keresztül a tuskók és sarjak eltávolítása évi két alkalommal történő szárzúzással, vagy vágófejes kézi kaszával. Az inváziós fajok törzseinek és tuskóinak vegyszerrel történő kenése a levágást követően vagy a lábon álló fák törzsének megfűrészával. Kaszálás évi egy alkalommal. Fontos a széna eltávolítása a területről.

Résztvevők

ÖNPI, mint a terület kezelője

Tervezett költségvetés

2 millió Ft

Erdők átalakítása

Háttér és célkitűzések:

A bányászat felhagyását követően a hegy peremére több helyen akácültetvényeket telepítettek. A hegy délnyugati oldalán a fafaj spontán terjedésnek indult és az ottani molyhos-tölgyesek fennmaradását napjainkban már erősen veszélyezteti. A projekt keretében a rekonstrukcióra alkalmas erdőkből az akác eltávolításra kerül.

Érintett élőhelyek:

molyhos-tölgyesek (KE-5)	0,2 ha
akácosok és akáccal elegyes erdők (KE-6)	22 ha

Alkalmazott módszerek:

A projekt megvalósíthatósága szempontjából szerencsés körülmény, hogy az érintett ingatlanok

az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság kezelésében vannak. Az érintett erdőkből szükséges az idegenhonos fafajok (akác, bálványfa) eltávolítása. Ehhez minél kíméletesebb módszereket kell alkalmazni, a fák meggyűrűzését és vegyszeres injektálását, annak érdekében, hogy a fák ne sarjadjanak és folyamatos kezelésük ne igényeljen plusz költséget.

Résztvevők

ÖNPI, mint a terület kezelője

Tervezett költségvetés

5 millió Ft

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

Fajspecifikus kezelési javaslatok:

piros kígyószisz (*Echium maculatum*)

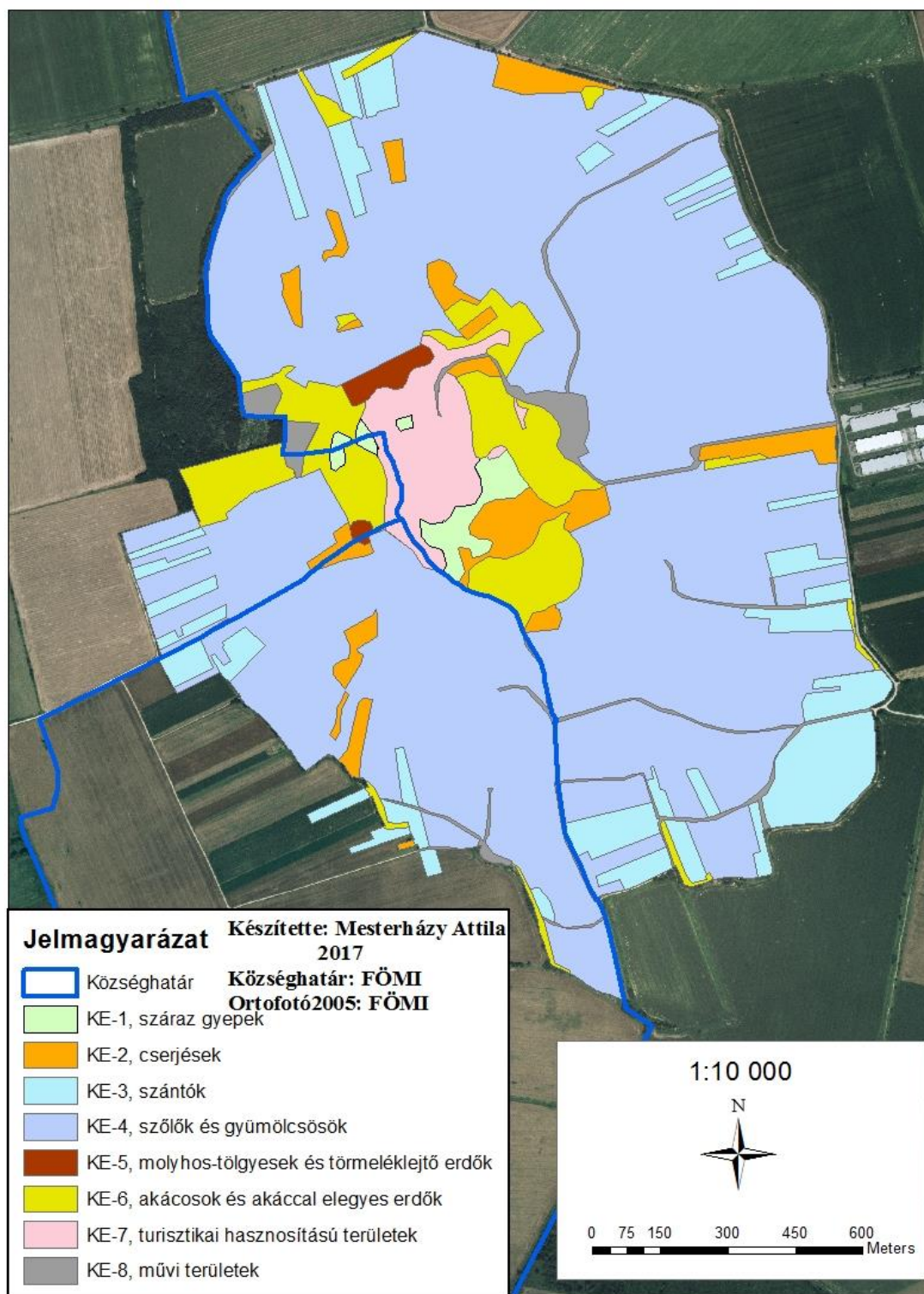
- Az egykor élőhelyéül szolgáló lejtősztyep rekonstrukciója, rendszeres kezelése.
- A faj magról történő visszatelepítése és az újra megjelenő egyedek védelme.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

A teljes terület élőhelyterképezésének és a jelölő állatfajok állományfelmérésének 10 évente történő megismétlése szükséges a változások nyomonkövetése és a terv felülvizsgálata céljából.

3.2.5. Mellékletek: a tervezési területen javasolt természetvédelmi kezelések, valamint a művelési ág lehetséges megváltoztatásának összegzése (térkép és táblázat)

3.2.5.1. A tervezési terület kezelési egységeinek áttekintő térképe

3.2.6. A tervezési terület helyrajzi számait érintő kezelési egységek

Település	HRSZ	KE
Celldömölk	3501	KE-5
Celldömölk	3502/2	KE-6
Celldömölk	3503	KE-6
Celldömölk	3504-3508	KE-5
Celldömölk	3509	KE-6
Celldömölk	3510-3511	KE-5
Celldömölk	3512-3521	KE-5
Celldömölk	3530-3571	KE-5
Celldömölk	3573-3589	KE-5
Celldömölk	3591-3631	KE-5
Celldömölk	3530/1-4	KE-6
Celldömölk	3542-3551	KE-6
Celldömölk	3552	KE-8
Celldömölk	3573	KE-6
Celldömölk	3561/4	KE-5, KE-6
Celldömölk	3562/3	KE-5, KE-6
Celldömölk	3637-3644	KE-5
Celldömölk	3646-3668	KE-5
Celldömölk	3670-3677	KE-5
Celldömölk	3679-3682	KE-5
Celldömölk	3683/4	KE-6
Celldömölk	3683/5-6	KE-6
Celldömölk	3684/1-2	KE-6
Celldömölk	3685/2	KE-6
Celldömölk	3686-3687	KE-5
Celldömölk	3688/2	KE-6
Celldömölk	3689-3693	KE-5
Celldömölk	3694/2	KE-4
Celldömölk	3695/2	KE-4
Celldömölk	3696	KE-5
Celldömölk	3597	KE-8
Celldömölk	3697/2	KE-4

Település	HRSZ	KE
Celldömölk	3698-3700	KE-5
Celldömölk	3701/1-2	KE-6
Celldömölk	3702/10	KE-6
Celldömölk	3703-3714	KE-5
Celldömölk	3717-3742	KE-5
Celldömölk	3744-3750	KE-5
Celldömölk	3753	KE-1, KE-3, KE-4, KE-7
Celldömölk	3754	KE-3
Celldömölk	3755/3	KE-1, KE-2, KE-3, KE-4, KE-7, KE-8
Celldömölk	3755/4	KE-4
Celldömölk	3756	KE-5
Celldömölk	3757	KE-8
Celldömölk	3758-3774	KE-5
Celldömölk	3777-3779	KE-5
Celldömölk	3780/4	KE-6
Celldömölk	3783	KE-6
Celldömölk	3785/1	KE-6
Celldömölk	3787/5	KE-6
Celldömölk	3789-3793	KE-5
Celldömölk	3795-3817	KE-5
Celldömölk	3818/4	KE-6
Celldömölk	3819-3833	KE-5
Celldömölk	3834/1	KE-7
Celldömölk	3839/2-6	KE-4, KE-7
Celldömölk	3839/6	KE-8
Celldömölk	3840	KE-7
Celldömölk	3841	KE-8
Celldömölk	3854	KE-5, KE-8
Celldömölk	3836-3853	KE-5
Celldömölk	3855/2	KE-5
Celldömölk	3903/2	KE-6
Celldömölk	3904-3907	KE-5
Celldömölk	3908	KE-6

Település	HRSZ	KE
Celldömölk	3907-3913	KE-5
Celldömölk	3914	KE-6
Celldömölk	3915-3916	KE-5
Celldömölk	3917	KE-6
Celldömölk	3918/2	KE-6
Celldömölk	3919-3921	KE-5
Celldömölk	3922	KE-8
Celldömölk	3923-3967	KE-5
Celldömölk	3968-3977	KE-5
Celldömölk	3978	KE-8
Celldömölk	3979/1	KE-8
Celldömölk	3981	KE-8
Celldömölk	3982	KE-8
Celldömölk	3983-3986	KE-5
Celldömölk	3987/1-3	KE-8
Celldömölk	3987/4	KE-4, KE-8
Celldömölk	3988	KE-8
Celldömölk	3990/1	KE-8
Celldömölk	3993-3997	KE-5
Celldömölk	3998	KE-4, KE-5
Celldömölk	3999/1-3	KE-4, KE-5
Celldömölk	4001-4006	KE-4, KE-5
Celldömölk	4007	KE-4, KE-5
Celldömölk	4008-4012	KE-5
Celldömölk	4013	KE-7
Celldömölk	4014/1	KE-4, KE-5
Celldömölk	4015/2-4016	KE-5
Celldömölk	4017	KE-4, KE-5
Celldömölk	4020-4023	KE-5
Celldömölk	4027-4048	KE-5
Celldömölk	4050	KE-5
Celldömölk	4052-4055	KE-5
Celldömölk	4057-4068	KE-5

Település	HRSZ	KE
Celldömölk	4069	KE-6
Celldömölk	4070/2	KE-6
Celldömölk	4071-4075	KE-5
Celldömölk	4080-4083	KE-5
Celldömölk	4084-4085	KE-6
Celldömölk	4086-4089	KE-5
Celldömölk	4090	KE-4
Celldömölk	4091	KE-5
Celldömölk	4092	KE-4
Celldömölk	4093	KE-4
Celldömölk	4094	KE-5
Celldömölk	4095-4097	KE-7
Celldömölk	4098-4110	KE-5
Celldömölk	4114-4125	KE-5
Celldömölk	4126	KE-5, KE-6, KE-7
Celldömölk	4127	KE-5, KE-6
Celldömölk	4128/1	KE-5, KE-6
Celldömölk	4128/4	KE-4
Celldömölk	4129-4152	KE-5
Celldömölk	4156-4157	KE-5
Celldömölk	4158	KE-4, KE-5
Celldömölk	4160	KE-4, KE-5
Celldömölk	4161	KE-4, KE-5
Celldömölk	4166-4190	KE-5
Celldömölk	4194-4196	KE-5
Celldömölk	4197	KE-6
Celldömölk	4198-4201	KE-5
Celldömölk	4202	KE-6
Celldömölk	4203-4204	KE-5
Celldömölk	4205	KE-5, KE-7
Celldömölk	4206	KE-5, KE-7
Celldömölk	4207	KE-5, KE-7
Celldömölk	4208	KE-5, KE-7

Település	HRSZ	KE
Celldömölk	4209/2	KE-5, KE-7
Celldömölk	4210/2	KE-5, KE-7
Celldömölk	4211/1	KE-4, KE-5
Celldömölk	4211/2	KE-4, KE-5
Celldömölk	4212	KE-5, KE-7
Celldömölk	4213-4218	KE-5
Celldömölk	4219	KE-5, KE-7
Celldömölk	4220	KE-4, KE-5
Celldömölk	4221-4223	KE-5
Celldömölk	4224	KE-8
Celldömölk	4225-4229	KE-5
Celldömölk	4230	KE-8
Celldömölk	4231	KE-5
Celldömölk	4232	KE-8
Celldömölk	4233-4241	KE-5
Celldömölk	4242	KE-5, KE-7
Celldömölk	4244-4259	KE-5
Celldömölk	4260	KE-4
Celldömölk	4261	KE-4
Celldömölk	4262	KE-8
Celldömölk	4264	KE-4
Celldömölk	4265	KE-4
Celldömölk	4266	KE-4
Celldömölk	4267	KE-8
Celldömölk	4268	KE-8
Celldömölk	4269	KE-4, KE-8
Celldömölk	4270	KE-4, KE-8
Celldömölk	4271	KE-4
Celldömölk	4272	KE-4
Celldömölk	4274	KE-8
Celldömölk	4276/2	KE-6
Celldömölk	4278/2	KE-4
Celldömölk	4278/5	KE-4

Település	HRSZ	KE
Celldömölk	4278/1	KE-4
Celldömölk	4279	KE-5
Mesteri	1001-1003	KE-5
Mesteri	1004	KE-6
Mesteri	1003-1006	KE-5
Mesteri	1007	KE-5, KE-6
Mesteri	1008	KE-5
Mesteri	1009	KE-6
Mesteri	1010-1016	KE-5
Mesteri	1017/1-3	KE-6
Mesteri	1018	KE-6
Mesteri	1019-1023	KE-5
Mesteri	1024-1025	KE-6
Mesteri	1026-1027	KE-5
Mesteri	1028	KE-4
Mesteri	1029	KE-4
Mesteri	1030	KE-8
Mesteri	1031	KE-5, KE-8
Mesteri	1032-1048	KE-5
Mesteri	1052-1075	KE-5
Mesteri	1076-1079	KE-5, KE-7
Mesteri	1080-1093	KE-5
Mesteri	1094	KE-4
Mesteri	1095	KE-1, KE-3, KE-4
Mesteri	1096	KE-3, KE-4
Mesteri	1097	KE-1, KE-4, KE-5
Kemeneskápolna	201	KE-5
Kemeneskápolna	202/2, 3, 5, 6	KE-6
Kemeneskápolna	203	KE-5
Kemeneskápolna	204/2, 5	KE-5, KE-6
Kemeneskápolna	205	KE-5, KE-6
Kemeneskápolna	206-213	KE-5
Kemeneskápolna	214-216	KE-5, KE-7

Település	HRSZ	KE
Kemeneskápolna	217/1	KE-5, KE-7
Kemeneskápolna	218-229	KE-5
Kemeneskápolna	230-233	KE-3, KE-5
Kemeneskápolna	234-235	KE-5
Kemeneskápolna	236/9, 11, 12	KE-7
Kemeneskápolna	236/13-14	KE-5, KE-7
Kemeneskápolna	237-256	KE-5
Kemeneskápolna	258-278	KE-5
Kemeneskápolna	279/8-11	KE-7
Kemeneskápolna	280/1,2	KE-7
Kemeneskápolna	281	KE-5
Kemeneskápolna	282	KE-5, KE-7
Kemeneskápolna	283-285	KE-5
Kemeneskápolna	286-288	KE-7
Kemeneskápolna	289-293	KE-5
Kemeneskápolna	294	KE-6
Kemeneskápolna	295/1,2,3	KE-4, KE-6
Kemeneskápolna	296	KE-4, KE-6
Kemeneskápolna	297-298	KE-6
Kemeneskápolna	297	KE-7
Kemeneskápolna	298-299	KE-5
Kemeneskápolna	300	KE-6
Kemeneskápolna	301	KE-8
Kemeneskápolna	302-305	KE-5
Kemeneskápolna	306	KE-6
Kemeneskápolna	307/1, 2	KE-6
Kemeneskápolna	308/2	KE-6
Kemeneskápolna	309	KE-6
Kemeneskápolna	310	KE-5, KE-6
Kemeneskápolna	311-326	KE-5
Kemeneskápolna	327	KE-8
Kemeneskápolna	328-367	KE-5
Kemeneskápolna	369-395	KE-5

Település	HRSZ	KE
Kemeneskápolna	396	KE-8
Kemeneskápolna	397-412	KE-5
Kemeneskápolna	414-420	KE-5
Kemeneskápolna	422-424	KE-5
Kemeneskápolna	426-438	KE-5
Kemeneskápolna	439	KE-8
Kemeneskápolna	440-442	KE-8
Kemeneskápolna	443-444	KE-5
Kemeneskápolna	445-448	KE-8
Kemeneskápolna	449-450	KE-5
Kemeneskápolna	451-452	KE-8
Kemeneskápolna	453-460	KE-5
Kemeneskápolna	462-468	KE-5
Kemeneskápolna	470/3	KE-6
Kemeneskápolna	471	KE-5
Kemeneskápolna	472	KE-4
Kemeneskápolna	473-478	KE-5
Kemeneskápolna	479	KE-4
Kemeneskápolna	48-483	KE-5

3.2.7. A tervezési terület erdőrészeit érintő kezelési egységek

A tervezési terület erdő művelési ágban lévő ingatlanjai nem üzemtervezettek, ezért erdőrészekre nem bontottak.

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogszabályok és a tulajdonviszonyok függvényében

3.3.1. Agrártámogatások

A tervezési terület megőrzését számos jogszabály és intézkedés teszi lehetővé. Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területként vonatkozik rá az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004 (X.8) Kormány rendelet, amely a kijelölés alapjául szolgáló élőhelyek és fajok megőrzéséhez szükséges szabályokat állapítja meg. A Natura 2000 területen belül a gyepeként hasznosított élőhelyek természetvédelmi szempontból megfelelő kezelését a 275/2007 (X.18) Kormány rendelet írja elő. A tervezési terület országos jelentőségű védett természeti terület, így az ott előforduló jelölő értékek védelmét a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény is biztosítja. A tervezési terület teljes egészében az országos ökológiai hálózat magterület övezetébe esik, így az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény korlátozza annak beépíthetőségét.

A terület túlnyomó része magántulajdonban van, itt a Natura 2000 területként való jelölésének céljait elsősorban különböző kompenzációs és önkéntes alapon működő támogatásokon keresztül lehet elérni. A magántulajdonosok számára a gyepek és a szántók esetében rendelkezésre állnak elérhető támogatások az alábbiakban részletezett módon.

3.3.1.1. Jelenlegi működő agrártámogatási rendszer

Mezőgazdálkodás

A területen található gyepeken és szántókon az alábbi területalapú támogatások érhetőek el:

Egységes területalapú támogatás	Natura 2000 kompenzáció	KAT	AKG horizontális	AKG-MTÉT
40,7 ha	40,7 ha	13,89 ha	40,7 ha	--

Az éghajlat és környezet szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatokra nyújtandó támogatás (zöldítés) elérhető az egységes területalapú támogatás igénybe vevőknek. Célja, hogy a mezőgazdasági tevékenységet végzők nagyobb mértékben járuljanak hozzá a környezeti és természeti erőforrások megőrzéséhez. Az előírások három gyakorlatot fednek le, állandó gyepterületek fenntartását, növénytermesztés diverzifikálását és ökológia jelentőségű terület (EFA) kijelölését a mezőgazdasági területeken.

Ezek közül a Natura 2000 kompenzációs támogatás a gyepek természetvédelmi szempontú használatát mozdítja elő, az AKG különböző programjai pedig az extenzív szántóföldi és gyeptermesztést támogatják önkéntes alapon.

A tervezési területeken az egységes területalapú támogatással párhuzamosan a Vidékfejlesztési Program részeként lehetett pályázni az Agrár-környezetgazdálkodási (AKG) támogatásra és a Natura 2000 gyepterületek tekintetében biztosított kompenzációs kifizetésekre. Ezek közül a Natura 2000 kompenzációs támogatás a gyepek természetvédelmi szempontú használatát mozdítja elő, az AKG különböző programjai az extenzív gyeptermesztést, és szántógazdálkodást támogatják önkéntes alapon.

A tervezési területen releváns mezőgazdasági támogatások az alábbiak:

- 1) *VP-4-10.1.1-15 Agrár-környezetgazdálkodási kifizetés (AKG 2015) és VP-4-10.1.1-16 Agrár-környezetgazdálkodási kifizetés (AKG 2016)*

A két felhívás fő céljai a vidéki területek fenntartható fejlődésének támogatása, a környezet állapotának megőrzése és javítása, a mezőgazdasági eredetű környezeti terhelés csökkentése, környezetvédelmi szolgáltatások biztosítása, a természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló mezőgazdasági gyakorlat erősítése. Fenti célokat a felhívások úgy próbálják elérni, hogy a gazdálkodók olyan önkéntes vállalásokat tehetnek, amelyeknek pozitív környezeti hozzáadott értékei vannak. Ezekért az önkéntes vállalásokért cserébe a gazdálkodók normatív, vissza nem térítendő, területalapú támogatásban részesülnek.

- 2) *VP-4-11.1.-11.2.-15 Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása*

A felhívás célja egyrészt a konvencionális területek ökológiai művelés alá vonásának ösztönzése, másrészt az ökológiai művelésbe vont területeken a gazdálkodási mód fenntartása. Az ökológiai gazdálkodási támogatás olyan önkéntes alapon működő kifizetési rendszer, amelyben a résztvevők az ökológiai gazdálkodási célok elérésének érdekében a gazdálkodásuk során többlet tevékenységek elvégzését vállalják.

- 3) *VP4-12.1.1-16 Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések*

A felhívás célja kompenzációs támogatás nyújtása azoknak a gazdálkodóknak, akik Natura 2000 mezőgazdasági területeken folytatnak gazdálkodást. Ezzel a támogatással biztosítható a jogszabályi előírásoknak megfelelő gazdálkodás által generált esetleges bevételkiesés vagy többletköltség ellentételezése.

- 4) *VP4-4.4.1-16 Élőhelyfejlesztési célú nem termelő beruházások*

A felhívás célja az agrár-élőhelyek környezeti hozzáadott értékének növelése, az élőhelyek közötti

- 6) *VP4-10.2.1.1.-15 A védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának in situ megőrzése*

A felhívás célja az alacsony létszámmal rendelkező védett őshonos és a veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták nőivarú – baromfifélék esetén vegyes ivarú – állományának a fajták eredeti tartási-, takarmányozási körülményekhez hasonló, in situ feltételek közötti, tenyésztésben történő életképes populációjának fenntartása a genetikai állomány megőrzéséről és az adott állatfajták fennmaradását biztosító tenyésztési programokról szóló jogszabályok keretein belül. A felhívás közvetetten kapcsolódik a Natura 2000 területek megőrzéséhez azáltal, hogy a védett őshonos állatfajtákat az eredeti tartási körülményeiknek megfelelően szükséges a támogatás keretében is tartani – így a támogatásban résztvevő állatok legeltetési területkezelésre is alkalmazhatók.

Erdőgazdálkodás

A területen található erdők tulajdonosa a magyar állam, kezelője az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság. Az erdők véderdőként nyilvántartottak, bennük fahasználat, erdőgazdálkodás nem folyik, így jelen esetben az erdőgazdálkodáshoz kötődő támogatásoknak nincs relevanciájuk.

3.3.1.2. *Javaolt agrártámogatási rendszer*

Mezőgazdálkodás

A mezőgazdasági területek jelenlegi támogatásával az alapvető probléma, hogy a programok nem eléggé specifikusak és nem veszik figyelembe a területen előforduló jelölő értékeket és azok élőhelyigényeit. Emellett probléma az is, hogy a gyepeken lévő cserjés élőhelyszegélyek kiesnek a támogatható területből.

A jelenleg elérhető horizontális AKG programokat a Natura 2000 területre specifikus programmal javasolt kiváltani. Ennek a programnak az alapját a jelen tervben rögzített kezelési előírások képeznék, amelyek kifejezetten a terület jelölő értékeinek és egyéb védett természeti értékeinek megőrzését célozzák. Ennek keretében kellene felülvizsgálni a cserjés szegélyélőhelyek támogatható területbe vonásának lehetőségét, hogy azok fenntartása ne okozzon jövedelemkiesést a gazdálkodónak. A tervben foglalt kezelési előírásoknak megfelelően a cserjések a terület maximum 10%-ig kellene, hogy támogathatók legyenek. A támogatásra jogosult területek alapegységét a kezelési egységek jelentenék, így egy, az adott élőhelyre specifikus kezelési előírás sorból lehetne válogatni a vállalni kívánt korlátozásokat. A jogszabályban rögzített előírásokért nem járna kifizetés ebben a programban, hiszen ezeket hivatott fedezni a kompenzációs támogatás. A lehívható támogatás mértéke a jövedelemkieséssel, illetve beruházási költséggel arányosan, de az előírás természetvédelmi hozadékát is figyelembe véve kerülne megállapításra. A jelenlegi AKG programokkal ellentétben nem célprogramok nagy előíráscsomagjai közül lehetne választani fix támogatási összeggel, hanem egyes előírások közül választhatna minden gazdálkodó annyit, amennyit vállalni hajlandó. Ebben a rendszerben az előírásonként igényelhető támogatás összege lenne az, ami arra ösztönzi a gazdálkodókat, hogy minél többet vállaljanak az előírások közül.

Erdőgazdálkodás

A területen található erdők tulajdonosa a magyar állam, kezelője az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság. Az erdők véderdőként nyilvántartottak, bennük fahasználat, erdőgazdálkodás nem folyik, így jelen esetben az erdőgazdálkodáshoz kötődő támogatásoknak nincs relevanciájuk.

3.3.2. Pályázati források

3. táblázat: folyamatban lévő pályázatok

Kód	Cím	Kedvezményezett	Időtartam	Költségvetés	Fenntartási tervhez való kapcsolódás
KEHOP-4.3.0-15-2016-00001	A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok	AM-HNPI-KNPI konzorcium	2017-2019	43. 000 000 Ft	Közösségi jelentőségű élőhelyek struktúra-funkció felmérése

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

A Ság hegy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási tervének készítése során szükség szerint az önkormányzatokkal, a Vas megyei Kormányhivatal szakembereivel, valamint az egyéb érintettekkel (pl. vadásztársaságok) felvettük a kapcsolatot. Ezek célja többnyire adatkérés, adategyeztetés, tájékoztatás volt.

Előkészítés

A véleményezés előkészítésének fázisában összegyűjtöttük az érintett települések önkormányzatainak (polgármesterek, jegyzők, önkormányzati hivatalok), az érintett hatóságok és állami kezelő szervezetek, szakmai érdekképviselők, civil szervezetek, tudományos és szakmai intézmények és szakemberek elérhetőségeit (e-mail cím). A lista összeállításában a kormányhivatal munkatársaitól kaptunk segítséget, amit köszönettel vettünk.

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

A terv véleményezésre kész formában az Őrségi Nemzeti Park honlapján volt elérhető 2017 április 28-tól 2017 május 20-ig. Ezzel egy időben az érintettek elektronikus úton értesítést kaptak, melyben a véleményezésre lettek felkérve, egyúttal a terv elérhetőségéről (letöltés elérhető a világhálón) is útmutatót kaptak. Elektronikus elérhetőség (email cím) hiányában a véleményező szervezetnek postai úton küldtük el a megkeresést, a levélben megadva a dokumentum letöltésének web helyét. Az érintett önkormányzatok a helyben szokásos módon tették közzé a tervet véleményezési időszak alatt, így az érintett magánszemélyek, tulajdonosok számára is nyitva állt a lehetőség a javaslatok, észrevételek magfogalmazására. A kifüggesztés ellenére sem érkeztek be észrevételek a magántulajdonosoktól. Lakossági fórumot nem tartottunk, mert a korábbi tapasztalatok alapján ezek iránt elenyésző volt az érdeklődés.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4 § (4) alapján egyeztetni kell a nemzeti park igazgatósággal, az alapszabály (alapító okirat) szerint környezet- és természetvédelmi célra alakult társadalmi szervezetekkel, a Natura 2000 területen illetékességi vagy működési

területtel rendelkező területi államigazgatási szervekkel és települési önkormányzatokkal, a Natura 2000 területtel érintett földrészletek tulajdonosaival és vagyonkezelőivel, valamint ezek gazdasági érdek-képviselői szerveivel.

Fentiek alapján a véleményezésre felkért szervezetek:

igazgatóság	Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság Óriszentpéter Siskaszer 26/A.
társadalmi szervezetek	Kerekerdő Alapítvány Szombathely, Kőszegi u. 3.
	Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület Szombathely, Károlyi tér 4.
	Vas Megyei Természetbarát Bizottság Szombathely, Berzsényi tér 1
államigazgatási szervek	Vas Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága Szombathely, Batthyány tér 2.
	Vas Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági, Növény- és Talajvédelmi Főosztály Tanakajd, Ambrózy sétány 2.
	Vas Megyei Kormányhivatal Hatósági Főosztály Szombathely, Berzsényi Dániel tér 1.
	Vas Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi és Erdőgazdálkodási Főosztály Szombathely, Gagarin u. 2.
	Vas Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály Szombathely, Vörösmarty u. 2.
település önkormányzatok	Mesteri település önkormányzata, Mesteri, Kossuth Lajos utca 49
	Celldömölk város önkormányzata, Celldömölk, Városháza tér 1.
	Kemeneskápolna település önkormányzata, Kemeneskápolna, Szabadság út 24.
tulajdonosok, kezelők	Szombathelyi Erdészeti Zrt. Szombathely, Saághy István u. 15
	Magyar Erdőtulajdonosok és Erdőgazdálkodók Országos Szövetsége Budapest, Budakeszi út.91.
	Országos Magyar Vadászkamara Vas Megyei Területi Szervezete Szombathely, Puskás Tivadar u. 7.

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

A fenntartási tervet 2017.04.28-án küldtük ki a véleményezésre felkért feleknek. A véleményezési határidő 2017.05.20. volt. A kiküldött véleményezésre jogosultak részéről a megkeresésre küldött válaszokat, véleményeket a 4. sz. táblázatban foglaljuk össze. Ezek mindegyike elektronikusan lett megküldve. A véleményezésre kiküldött dokumentációval kapcsolatban 4 érintett küldött észrevételt, ezek közül 3 a fenntartási tervben foglaltakkal egyetértett. A Vas Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága javasolt néhány apróbb –

döntően szóhasználati- változtatást, melyek a Ság hegyen lévő nem erdőtervezett erdőket érintették. A javasolt változtatások a dokumentációban átvezetésre kerültek.

4. táblázat: A beérkezett véleményezések összesítése

No.	Véleményező	Válasz ügyszáma	Időpont	Megküldött nyilatkozat, vélemény	Felhasználás, intézkedés módja
1	Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság Őriszentpéter Siskaszer 26/A			Vélemény, nyilatkozat nem érkezett	Intézkedést nem igényel
2	Kerekerdő Alapítvány Szombathely, Kőszegi u. 3.			Vélemény, nyilatkozat nem érkezett	Intézkedést nem igényel
3	Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület Szombathely, Károlyi tér 4.			Vélemény, nyilatkozat nem érkezett	Intézkedést nem igényel
4	Vas Megyei Természetbarát Bizottság Szombathely, Berzsenyi tér 1			Vélemény, nyilatkozat nem érkezett	Intézkedést nem igényel
5	Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály, Erdészeti Osztály, Szombathely, Batthyány L. tér 2.	VA-06/AKF02/4925-2/2017	2017.05.12	6. oldal: nincs erdőtervezett erdő a N2000 területen, ezért a körzeti erdőterv sincs hatással rá. 19. oldal: a területen nincsenek erdőtervezett erdők, ezért üzemmódjuk sincs. 19. oldal: a nem üzemtervezett helyett kérjük a nem erdőtervezett szöveget használni. 19. oldal: mivel nincs erdőtervezett erdő a területen, a körzeti erdőtervnek sincs hatása és előírása az itt megtalálható erdőkre. 19. oldal: Az E03 kódú előírás a területen nem releváns. 22. oldal: mint a 19. oldalon tett megjegyzések. 22. oldal: E54-E64 erdőterv nélkül	Tudomásul vesszük, a javítást elvégeztük

				nem értelmezhető előírások. 23. oldal f. hoz: javasolható a szöveg a véghasználat helyett az akác fokozatos visszaszorítása a területről.	
6	Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály, Növény- és Talajvédelmi Osztály, Tanakajd, Ambrózy sétány 2.			Vélemény, nyilatkozat nem érkezett	Intézkedést nem igényel
7	Vas Megyei Kormányhivatal Hatósági Főosztály Szombathely, Berzsenyi Dániel tér 1.			Vélemény, nyilatkozat nem érkezett	Intézkedést nem igényel
8	Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály, Földművelésügyi Osztály, Szombathely, Gagarin u. 2.			Vélemény, nyilatkozat nem érkezett	Intézkedést nem igényel
9	Vas Megyei Kormányhivatal Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály, Környezetvédelmi és Természetvédelmi Osztály, Szombathely, Vörösmarty u. 2.	VA-06/AKF05/01830-4/2017	2017.05.08	A kezelési tervben foglaltakkal egyetért, észrevételt nem kíván tenni.	Tudomásul vesszük
10	Mesteri település önkormányzata Mesteri, Kossuth Lajos utca 49.	Me94/1/2017	2017.05.20	A kezelési tervben foglaltakkal egyetért, elfogadásra javasolja.	Tudomásul vesszük
11	Celldömölk város önkormányzata Celldömölk, Városháza tér 1.	C1691/1/2017	2017.05.20	A kezelési tervben foglaltakkal egyetért, elfogadásra javasolja.	Tudomásul vesszük
12	Kemeneskápolna település önkormányzata Kemeneskápolna, Szabadság út 24.			Vélemény, nyilatkozat nem érkezett	Intézkedést nem igényel
13	Szombathelyi Erdészeti Zrt. Szombathely, Saághy István u. 15			Vélemény, nyilatkozat nem érkezett	Intézkedést nem igényel
14	Magyar Erdőtulajdonosok és Erdőgazdálkodók Országos Szövetsége Budapest, Budakeszi út.91.			Vélemény, nyilatkozat nem érkezett	Intézkedést nem igényel
15	Országos Magyar Vadászkamara Vas Megyei Területi Szervezete Szombathely, Puskás Tivadar u. 7.			Vélemény, nyilatkozat nem érkezett	Intézkedést nem igényel

II. Natura 2000 fenntartási terv készítését megalapozó dokumentáció

4. A tervezési terület alapállapot jellemzése

4.1. Környezeti adottságok

4.1.1. Éghajlati adottságok

Hőmérsékleti viszonyok

Éghajlati, klimatikus viszonyait tekintve a táj a kontinentális Kisalföldhöz hasonló. Az évi középhőmérséklet viszonylag magas (10° felett), a havi középhőmérséklet évi ingása is az Alföld és Kisalföld peremvidékeinek adataival egyezik. A zord és téli napok, valamint a nyári és hőségnapok (65, ill. 15) száma jóval magasabb, mint a humidabb Ny-i tájakon.

A felsorolt adatok alapján a Ság-hegy kontinentális klímájú térségnek tekinthető. A Walter-féle klímadiagramok segítségével megrajzolt klímazonális vegetációtérkép a cseres-tölgyesek klímaövébe sorolja.

Csapadékviszonyok

Az évi csapadékmennyiség 50 éves átlaga 650 mm körüli. A kevés csapadék maximuma július hónapra esik. Feltűnő az őszi, tél eleji kevés csapadékmennyiség.

Szélviszonyok

A területen a leggyakoribb szélirány az északnyugati, az átlagos szélsébség 3,5 és 4,0 m/s közötti. A szinte állandóan tapasztalható légmozgások jelentős szárító hatást fejtenek ki a felszíni vizekben amúgy is szegény hegy felszínén.

4.1.2. Vízrajzi adottságok

A terület egésze a Marcal vízgyűjtőjéhez tartozik, amely a Ság-hegytől 5 km-re keletre folyik. A hegyről lefolyó vizeket a Kodó- és a Cinca-patak vezeti el a Marcalba. A Ság-hegyen állandó vízfolyás vagy tó nem található meg.

4.1.3. Talajtani adottságok

A Ság-hegy alapkőzete vulkanikus bazalt. Felszínét e kőzet mállásából és a felszínen élő ős vegetációból eredő, bomló szerves anyagok együttes keverékéből kialakult talajréteg fedi, a hegyek lábától fokozatosan elvékonyuló rétegben. A hegyeket körben üledékes kőzet – kavicsos homok és agyag takarja.

A bazalttufával határos felső rétegek mindenütt homokból állnak, ennek rétegei közé a mélység felé sárga, majd kékesszürke vékonyabb agyagrétegek települnek. A homokrétegek közé pedig helyenként kavics, illetve kavicsos homokrétegek ékelődnek. A rétegek települése általában véve nyugodt, csak a vulkáni képződmények közelében vannak mély törések, melyek mentén ezek a rétegek csekélyebb dőlésváltozást mutatnak, amit a vulkáni működés hatásának tulajdonítanak. A hegyeken körben lefelé haladva a kőzettörmelék egyre finomodik, fogy, ami a szél irányát követi. Agyagos, agyagos vályog, általában a déli oldalakon lösz a takaró.

Az erózió a Ság-hegyen számottevő, ennek egyik bizonyítéka a lejtők alján felgyülemelő és rétegesen vastagodó hordalék szelvény. E szelvény vastagodásának intenzitását pedig mindig a lejtős felszínen uralkodó állapotok időbeni változásával állíthatjuk arányba. Ha

ugyanis a felszín egységesen fedő növénytakarót eredeti állapotában érintetlenül hagyjuk, akkor az erózió intenzitásának tevékenysége csökken. A sűrű növényzettel fedett lejtős felszín pusztulása mindig lassúbb, mint az ember tudatos tevékenysége alá vont területeken általában. Még szembetűnőbb akkor, ha – mint a szőlő esetében is – ritkán ültetett növényfélésekkel ültetjük azt be, mint ahogy az őszállapotban volt. A víz zavartalan lefolyásának kialakulása a szőlő ültetvények megjelenésével bizonyára meggyorsította a lejtőkön kialakult talajréteg elvékonyodását a felsőbb, magasabb részeken, míg a hegy lábánál meggyorsította annak felgyülemelését, illetve megvastagodását. A járművek által sokszor igénybe vett útvonalakon lévő talajrétegek állandó mechanikai aprításnak voltak és vannak kitéve. Az így keletkezett zúzott talajrészecskéket a lezúduló nyári záporok különösebb nehézség nélkül tudták a mélybe sodorni és a hegy lábánál felhalmozni. Így alakulhattak ki a főbb közlekedési útvonalak nyomvonalában a néha 1 – 2 m mély vízmosások.

A Kisalföld bazaltvulkánjai elszigeteltek. Emiatt talajuk száraz, mert bármelyik irányból érheti szél és így talajnedvességük fokozott mértékben párologhat. Az erős párolgás következtében az altalaj leiszapolható frakciójában mállástermékek-elsősorban nagy mennyiségű kalcium – karbonát halmozódik fel. A nagy szárazságból a hegy lejtőinek kopársága következne, azonban éppen elszigeteltségük következtében a napi lehűlések alkalmával sok harmat csapódik le és ez elég nedvességet biztosít a törpe növéssű, ritka állományú, tölgyessel kevert füves növényzetnek, amely alatt fekete mezősegi talaj alakult ki. Ez a talaj a csernozjom és a rendzina közötti átmeneti típus. Csak kevés helyen maradt fenn eredeti formájában, mert a szőlőműveléssel járó forgatás és lazítás miatt könnyen esett az erózió áldozatául.

4.2. Természeti adottságok

Élőhelytípusok szerinti jellemzés

A Ság-hegy alacsonyabb régióit szinte teljes egészében szőlő és gyümölcsültetvények foglalják el. Ezek többnyire extenzívek, a nagy kiterjedésű szőlőültetvények térfoglalása csekély. Az utóbbi évtizedekben számos ültetvényt felhagytak, ezek cserjésedtek, erdősültek. A szőlők felett többnyire akácültetvények vagy akáccal spontán erdősült élőhelyek vannak. Többségüket a bányászat felhagyását követően ültették a hegy oldalába. Az ültetvények szorításában találhatók természetközeli élőhelyfoltok (lejtősztyep, molyhos-tölgyes bokorerdő, törmeléklejtő erdő), de ezek kiterjedése csekély. A hegy legfelső részét a múlt század elején elbányászták, a meddőhányókon, bányaüregben (kráter) teljes egészében másodlagos vegetációt találunk. Ezek többnyire cserjések vagy kezeletlen cserjésedő gyepek, de az akác inváziója itt is megfigyelhető. Sziklai vegetáció a talajréteggel nem fedett, meredek sziklafalakon maradt fenn. A „kráterben” több helyen alakultak ki másodlagos lejtősztyepppek.

Florisztikai jellemzés

A Kisalföld síkjából kiemelkedő bazalthegyek Magyarország növényföldrajzi térképén önálló foltként különülnek el az *Eupannonicum* kisalföldi (*Arrabonicum*) flórajárásából és sajátos, középhegységi jellegű növényviláguk alapján inkább a *Bakonyicum*, *Vesprimense* flórajárásához sorolhatók. Érdekes, hogy a Tapolcai – medence és a Keszthelyi – hegység földtörténeti szempontból hasonló genetikájú tanúhegyei a *Balatonicum* flórajáráshoz tartoznak, mely különbözőség hátterében a szóban forgó területek klimatikus különbségei nevezhetők meg jelentős tényezőként. A Kisalföld és a Bakonyalja peremterületének bazalt tanúhegyei közül botanikai szempontból a Ság és a Somló kiemelhető, mivel ezek a „nagyobb hegyek” biztosítottak a legváltozatosabb élőhelyi adottságokat a kisebb kiemelkedésekkel (Kissomlyó, Hercegség, Vásárosmiske – Gércei tufagyűrű) szemben. Ez a mai vegetációban nem ennyire egyértelmű, hiszen a kisebb, s így kevésbé frekvenciát mutató bazalthegyek növényzete néhol természetesebb képet mutat. Növényföldrajzi szempontból, illetve geológiai fejlődéstörténeti viszonylatban is a Tapolcai – medence, a Keszthelyi – hegység és a Kisalföld bazalt – tanúhegyei közeli kapcsolatban állnak, de semmiképp sem azonosak, még az egymáshoz közel fekvő területek is rendelkeznek sajátos florisztikai vonásokkal. A kisalföldi szigethegységek növényföldrajzi szempontból kimagasló jelentőségűek, hisz ezeken számos olyan pannoni flóraelem megtalálható, mely a Nyugat-Dunántúlra már nem hatol be: pusztai árvalányhaj (*Stipa pennata*), kunkorgó árvalányhaj (*S. capillata*), erdélyi gyöngyperje (*Melica transsilvanica*), tavaszi hérics (*Adonis vernalis*), sziklai ternye (*Aurinia saxatilis*), selymes boglárka (*Ranunculus illyricus*), szikár habszegfű (*Silene otites*), nagyzezerjófű (*Dictamnus albus*), Orlay-turbolya (*Orlaya grandiflora*), csillogó gólyaorr (*Geranium lucidum*), piros kígyószisz (*Echium maculatum*), borzas repkény (*Glechoma hirsuta*), selymes peremizs (*Inula oculus-christi*), hengeresfészű peremizs (*I. germanica*), homoki vajvirág (*Orobancha arenaria*).

Zoológiai jellemzés

A tervezési terület a *Pannonicum* faunakörzet *Eupannonicum* faunájához tartozik, környezetének jelentős része alacsony természetességi fokozatba sorolható, így állatvilágára is a generalista fajok előfordulása a jellemző.

A terület természetvédelmi szempontból értékes rovarfaunája a hegy nyugati lejtőjén található. A xilofág rovarok főleg a törmeléklejtő erdők korhadóban lévő fáiban találhatók meg. A Ság-hegy pókfaunája kifejezetten gazdag, a területről több állatföldrajzi szempontból

jelentős faj került kimutatásra a 2000-es évek elején.

A nagyobb termetű bogarak közül a közösségi jelentőségű jelölő és védett szarvasbogár (*Lucanus cervus*) lelhető fel. A gyakoribb fajok közé tartozik az aranyos rózsabogár (*Cetonia aurata*), amely főleg a galagonyák virágzása idején figyelhető meg tömegesen. Tavasszal szinte minden úton kék nünükék (*Meloe violaceus*) gyalognak. A cincérek (*Cerambycidae*) közül néha a pézsmacincér (*Aromia moschata*) és a fekete gyalogcincér (*Dorcadion aethiops*) látható. A Ság-hegy igazi ritkasága a 2001-ben kimutatott gyászos cincér (*Dorcatypus tristis*).

A Ság-hegy faunájának legfeltárta csoportjai közé a lepkék tartoznak. Az 1980-as évek elején kimutatott 47 nagylepkefaj jelzi, hogy egy kiváló adottságú területtel állunk szemben. Említésre méltó néhány érdekesebb faj: narancsszínű kéneslepke (*Colias myrmidone*), nagyfoltú hangyaboglárka (*Maculinea arion*), c-betűs lepke (*Polygonia c-album*).

Gerinces fajok közül említésre méltó a fali gyík (*Podarcis muralis*), melynek szigetszerű előfordulása volt a bányászat megkezdéséig a hegyen. A faj sajnos az élőhelyek bányászata során eltűnt a területről. A felhagyott bányaüregekben később a rendkívül ritka kövirigó (*Monticola saxatilis*) telepedett meg, és fészkel is az 1990-es évek elejéig. A korábban kipusztulóban lévő holló (*Corvus corax*) állományának erősödése során terjedésnek indult és Vas megyében először a Ság-hegyen telepedett meg fészkelőként 1993-ban. Ma már a hegyen főleg a cserjések gyakoribb fészkelő fajtái vannak jelen, míg a sziklákhöz kötődő madarak leginkább csak telelőként vagy átvonulóként jelentkeznek.

2. táblázat: a területen előforduló élőhelyek Á-NÉR kategóriák szerint

Á-NÉR kód	Megnevezés	Terület (Ha)	Előfordulási arány
G2	Mészkedvelő nyílt sziklagyepek	0,23	0,03%
H3a	Köves talajú lejtősztyepek	4,92	0,58%
LY2	Törmeléklejtő erdők	1,08	0,13%
M1	Molyhos tölgyes bokorerdők	5,25	0,62%
OC	Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek	56,66	6,71%
OD	Lágyszárú évelő özőnfajok állományai	51,44	6,09%
P2b	Galagonyás-kökényes-borókás cserjések	58,06	6,87%
RDb	Őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők	53,47	6,33%
S1	Ültetett akácok	60,4	7,15%
S6	Nem őshonos fafajok spontán állományai	54,92	6,50%
S7	Nem őshonos fafajú facsoportok, erdősávok és fasorok	51,28	6,07%
T1	Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák	0,31	0,04%
T2	Évelő, intenzív szántóföldi kultúrák	51,58	6,11%
T6	Extenzív szántók	71,83	8,50%
T8	Extenzív szőlők és gyümölcsösök	216,07	25,58%
U10	Tanyák, családi gazdaságok	51,7	6,12%
U11	Út- és vasúthálózat	54,35	6,43%
U2	Kertvárosok, szabadidős létesítmények	0,81	0,10%
U3	Falvak, falu jellegű külvárosok	0,11	0,01%
U6	Nyitott bányafelületek	0,16	0,02%

4.2.1. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű élőhelyek

3. táblázat: a tervezési terület jelölő élőhelyei

Élőhelytípus kódja	Élőhelytípus megnevezése	Reprezentativitás (A-D)
*6110	* Mészkedvelő vagy bazofil varjúhájás gyepek (<i>Alyssosedion albi</i>)	C
*6240	* Szubpannon sztyeppék	C
*9180	* Lejtők és sziklatörmelékek <i>Tilio-Acerion</i> -erdői	C
*91H0	* Pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i> szel	C

* *kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípus*

Élőhely neve:

***Mészkedvelő vagy bazofil varjúhájás gyepek (*Alyssosedion albi*)**

Élőhely kódja:

*6110

Élőhely előfordulásai a területen:

A 3.3 számú térképmelléklet szerint

Élőhely területi aránya:

0,03%

Élőhely kiterjedése a területen:

0,34 ha.

Élőhely jellemzése:

Előfordul a bányászattal érintett területeken és a természetes sziklafalakon. Növényzetét elsősorban páfrányok, mint az erdei pajzsika (*Dryopteris filix-mas*), kövi fodorka (*Asplenium ruta-muraria*), aranyos fodorka (*Asplenium trichomanes*), hólyagpáfrány (*Cystopteris fragilis*) fajok alkotják. A zárvatermőket a sziklai ternye (*Aurinia saxatilis*), varjúháj fajok (*Sedum sp.*), apró kötőrófű (*Saxifraga trydactylites*), parlagi pereszlény (*Acinos arvensis*) képviseli.

A Ság-hegy egykori bányájában, „a kráterben” elterjedt a *Geranio rotundifolio-Sedetum albi* társulás. Az élőhelyen domináns fehér varjúháj (*Sedum album*) mellett a gumós perje (*Poa bulbosa*), parlagi pereszlény (*Acinos arvensis*), apró lucerna (*Medicago minima*), szürke gurgolya (*Seseli osseum*), pici bükköny (*Vicia lathyroides*) a legjellemzőbb, de előfordul a sztyepprétekről átszivárgó sárga hagyma (*Allium flavum*), szikár habszegfű (*Silene otites*), vékony

		csenkesz (<i>Festuca valesiaca</i>) is. A társulás karakterfaja a kereklevelű gólyaorr (<i>Geranium rotundifolium</i>) a területen kifejezetten ritka.
Élőhely természetességi degradáltsági értékelése:	–	Az összes előfordulása a 3-as kategóriába sorolható, mely leginkább az élőhely másodlagossága és zavartsága miatt van.
Élőhely veszélyeztetettsége:		Alapvetően nem veszélyeztetett, mivel nehezen hozzáférhető helyeken jelenik meg. Az erózió miatt szukcessziójuk meglehetősen lassú.
Veszélyeztető tényezők:		A hegy peremén lévő turistautak a sziklagyepek közelében haladnak, az útról letérő gyalogosok kárt tehetnek taposásukkal a sziklagyepekben (F07). A zavart varjúhájás sziklagyepek regenerációja lassú.
Élőhely neve:		* Szubpannon sztyeppék
Élőhely kódja:		*6240
Élőhely előfordulásai a területen:		A 3.3 számú térképmelléklet szerint
Élőhely területi aránya:		0,5%
Élőhely kiterjedése a területen:		4,06 ha. A korábbi Natura 2000 adatlaphoz (7,09 ha) képesti csökkenés oka: A korábbi térképezés a hegy kőfejtőjében lévő másodlagos száraz gyepeket is idesorolta.
Élőhely jellemzése:		A Ság-hegy egyik legfajgazdagabb és legértékesebb élőhelye, mely már eredeti állapotban csak a délnyugati oldalon található meg. Itt a molyhos tölgyes bokorerdő tisztásain jelennek meg. Jellegzetes gyepeképző fajai a barázdált csenkesz (<i>Festuca rupicola</i>) és a vékony csenkesz (<i>Festuca valesiaca</i>). Természetességüket jelzi a kocsordfajok (<i>Peucedanum</i> sp.) nagyszámú előfordulása. Jellegzetes karakterfajai: nagyzezerjófű (<i>Dictamnus albus</i> , <i>tarka nőszirm</i> (<i>Iris variegata</i>), keskenylevelű bükköny (<i>Vicia tenuifolia</i>), sárgás sás (<i>Carex michelii</i>), erdei

	gyöngyköles (<i>Buglossoides purpureo-coerulea</i>), ligeti zsálya (<i>Salvia nemorosa</i>), sarlós gamandor (<i>Teucrium chamaedrys</i>).
Élőhely természetességi degradáltsági értékelése:	– A területen előforduló állományok 3-as természetességi kategóriába sorolhatók. Ez nagyrészt kezeletlenségükből adódik.
Élőhely veszélyeztetettsége:	A Ság-hegyen lévő lejtősztyeppeket korábban legeltették, majd hosszú ideig nem kezelték. Az utóbbi években néhány foltját kaszálják. A kezeletlen részeken hamar csökken a fajsza, ezek gyomosodnak, majd cserjésednek. Egyes állományait az akác terjedése veszélyezteti.
Veszélyeztető tényezők:	A kaszálás felhagyása, ami miatt franciaperjés rétekké alakul át vagy cserjésedik, fajkészlete pedig csökken. A turizmus, mivel a turistautakról letérő gyalogosok gyakran letaposják és ezáltal gyomosodó foltok alakulnak ki. Inváziós fajok, mivel mindenütt akácültetvényekkel vagy spontán kialakult akácosokkal körülvettek, így a fafaj gyakran terjed a gyepek rovására.
Élőhely neve:	* Lejtők és sziklatörmelékek Tilio-Acerion-erdői
Élőhely kódja:	*9180
Élőhely előfordulásai a területen:	A 3.3 számú térképmelléklet szerint
Élőhely területi aránya:	0,13%
Élőhely kiterjedése a területen:	1,08 ha.
Élőhely jellemzése:	A Ság-hegyen az erdő egy rossz növekedésű – néhol bokorerdőszerű – mezo-xerofil sziklaerdő. Lombkoronaszintjében a mezei juhar (<i>Acer campestre</i>) a meghatározó faj. Kísérőfajai a nagylevelű hárs (<i>Tilia platyphyllos</i>) ritkábban több más fafajjal elegyedve alkotja a kis magasságú (max. 8-10 m) lombkoronaszintet, s olykor felnő e magasságba a varjútövis (<i>Rhamnus</i>

cathartica) és az egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*) is. A cserjeszintben a lombkoronaszintet alkotó fajok mellett a mogyoró (*Corylus avellana*), a fekete bodza (*Sambucus nigra*), a veresgyűrű som (*Cornus sanguinea*), a húsos som (*Cornus mas*) és a fagyal (*Ligustrum vulgare*) említhető. Az erdő gyepszintjének két jellegzetes vonása a kora tavaszi geofiton aszpektus tömegessége és a kora nyári aszpektus kifejezetten nitrofil jellege. Kora tavasszal tömeges az odvas keltike (*Corydalis cava*), gyakori a sárga tyúktaréj (*Gagea lutea*), de előfordul a bogláros szellőrózsa (*Anemone ranunculoides*) pézsmaboglár (*Adoxa moschatellina*), soktérű salamonpecsét (*Polygonatum odoratum*), törpe keltike (*Corydalis pumila*) is. A nitrofil fajok közül a hagymaszagú kányazsomor (*Alliaria petiolata*), zamatos turbolya (*Anthriscus cerefolium*), nehézszagú gólyaorr (*Geranium robertianum*), borostyánlevelű veronika (*Veronica hederifolia*) a leginkább tömeges, ezek alkotnak néhány m²-es, szinte monodomináns foltokat.

Élőhely természetességi
degradáltsági értékelése:

–

A területen előforduló állománya 3-as természetességgű, mivel az aljnövényzet gyomfajokban gazdag, degradált.

Élőhely veszélyeztetettsége:

Az élőhelyet jelenleg nem kezelik, emberi beavatkozástól mentes.

Veszélyeztető tényezők:

A fennmaradt kis törmelékletű folt természetességét leginkább az erózió által fellépő gyomosodás veszélyezteti.

Élőhely neve:

*** Pannon molyhos tölgyesek *Quercus pubescens*-szel**

Élőhely kódja:

*91H0

Élőhely előfordulásai a területen:

A 3.3 számú térképmelléklet szerint

Élőhely területi aránya:

0,62%

Élőhely kiterjedése a területen:

5,25 ha. A korábbi Natura 2000 adatlaphoz (2,04 ha) képesti növekedés oka: ide soroltuk az akáccal elegyes

állományokat is.

Élőhely jellemzése:

A Ság-hegy déli oldalát egykoron a bokorerdők borították a köves, sziklás vékony talajrétegű helyeken, de állományaikat a bányászat és az akáctelepítés jórészt tönkretette. A ligetes jellegű élőhely fő alkotója a molyhos tölgy (*Quercus pubescens*), melyhez néha csertölgy (*Quercus cerris*) vegyül. Cserjeszintje dús, többnyire bibircses kecskerágó (*Euonymus verrucosus*), varjútövis (*Rhamnus catharticus*), húsos som (*Cornus mas*), ostormén bangita (*Viburnum lantana*), fagyal (*Ligustrum vulgare*) alkotja. Gyepszintjében a lejtősztyepek fajai fordulnak elő: nagyezerjófű (*Dictamnus albus*), feketedő fürtös-zanót (*Lembotropis nigricans*), piros gólyaorr (*Geranium sanguineum*), borzas peremizs (*Inula hirta*), selymes peremizs (*Inula oculus-christi*).

Élőhely természetességi degradáltsági értékelése:

– A területen előforduló egyetlen „tisztá”állomány 4-es természetességi kategóriába sorolható. A többi akáccal elegyes folt, csak 3-as kategóriába sorolható.

Élőhely veszélyeztetettsége:

Az élőhely kezelést nem igényel, a sekély talajréteg miatt beerdősülni nem tud.

Veszélyeztető tényezők:

Az élőhelyet az akác terjedése veszélyezteti.

4.2.2. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű növényfajok

Irányelv melléklete	Faj név	Population (A-D)
II., IV.	piros kígyószisz (<i>Echium maculatum</i>)	Nem szerepel a Natura 2000 adatlapon

Faj neve:

piros kígyószisz (*Echium maculatum*)

Irányelv melléklete:

II., IV.

Faj előfordulásai a területen:

Vas megyében a Ság-hegyről és a Hercseg-hegyről jelezték az előfordulását az 1800-as évek végén. A

Hercseg-hegyi előfordulását később nem erősítették meg, de a Ság-hegy délnyugati lejtősztyepjében az 1990-es évek elején még megtalálták. Később innét eltűnt, majd 2006-ban egyetlen példány újra virágzott. Sajnos a virágzó szár egy jégesőben letörött és a növény azóta sem került elő újra.

Állománynagyság (jelöléskor):

0-10

Állománynagyság
(tervkészítéskor):

Nem meghatározható.

Állomány változásának
tendenciái és okai:

A faj eltűnése az élőhelyéül szolgáló lejtősztyepp évekig tartó kezeletlensége miatt következhetett be.

Faj veszélyeztetettsége:

Állományai a Dunántúlon erősen csökkenőben vannak, míg az Északi-középhegységben még ismertek nagy egyedszámú populációi.

Veszélyeztető tényezők:

Visszaszorulása általában élőhelyeinek szukcessziója miatt következik be.

4.2.3. A tervezési területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok

4.2.3.1. Az aktuális adatlapon szereplő közösségi jelentőségű fajok

4. táblázat: az adatlapon aktuálisan feltüntetett jelölő fajok

Irányelv melléklete	Faj név	Population (A-D)
II., IV.	nagy hőscincér (<i>Cerambyx cerdo</i>)	D
II.	szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>)	D

Faj neve:

nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*)

Irányelv melléklete:

II., IV.

Faj előfordulásai a területen:	Nem került elő a faj a felmérések során. A korhadó tölgyfák hiánya miatt valószínűleg a Ság-hegyen nem él.
Állománynagyság (jelöléskor):	V (nagyon ritka)
Állománynagyság (tervkészítéskor):	Nem meghatározható.
Állomány változásának tendenciái és okai:	Nincsenek adatok az összehasonlításhoz, így nem becsülhető.
Faj veszélyeztetettsége:	Állománya egész Európában erősen megfogyatkozott, több helyütt kipusztulás fenyegeti; veszélyeztetett. Hazánkban korábban gyakorinak gondolták, de a legújabb kutatások szerint csak kevés helyen él.
Veszélyeztető tényezők:	Erősen kötődik az őshonos fafajokból álló, idős erdőkhöz. Az elszáradt fákat az erdőgazdálkodók általában eltávolítják az erdőkből, így a faj élettere csökken.
Faj neve:	szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>)
Irányelv melléklete:	II.
Faj előfordulásai a területen:	Kis egyedszámban megfigyelhető a hegy délnyugati oldalán. Jelentős populációi, a korhadó fák alacsony száma miatt nem lehetnek a területen.
Állománynagyság (jelöléskor):	R (ritka)
Állománynagyság (tervkészítéskor):	10-20
Állomány változásának tendenciái és okai:	A jelölést megelőzően nem történtek az állománynagyságra vonatkozó részletes, feltáró vizsgálatok, emiatt a tendenciák nem láthatóak.

Faj veszélyeztetettség:

Közepes mértékben veszélyeztetett.

Veszélyeztető tényezők:

Idős, korhadt lábon álló fák kitermelése.

4.2.4. A tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok

5. táblázat: a tervezési területen előforduló egyéb jelentős fajok részletes ismertetése

Magyar név	Tudományos név	Védettség (V, FV)	Jelentőség (1-2 mondatban leírni miért fontos a területen)
tavaszi hérics	<i>Adonis vernalis</i>	V	A Ság-hegyen sokáig kipusztultnak hitték, de 2013-ban egy tő előkerült a „kráter” nyugati peremén
hengeresfészű peremizs	<i>Inula germanica</i>	V	A kráter cserjésedő részén kisebb foltokban megtalálható.
selymes peremizs	<i>Inula oculus-christi</i>	V	A hegy délnyugati oldalán lévő bokorerdő tisztásain él.
nagyezerjófű	<i>Dictamnus albus</i>	V	A hegy délnyugati oldalán lévő bokorerdő tisztásain él.
tarka nőszirm	<i>Iris variegata</i>	V	A hegy délnyugati oldalán lévő bokorerdő tisztásain él.
ligeti csillagvirág	<i>Scilla drunensis</i>	V	Kis állománya a hegy északi részén lévő törmeléklejtő erdőben található meg.
sziklai ternye	<i>Aurinia saxatilis</i>	V	A Trianoni-kereszt bazaltsziklagyepjében és a katonai bázis alatti kőfejtő szikláin él. Utóbbi helyen nagyobb egyedszámban.
pusztai árvalányhaj	<i>Stipa pennata</i>	V	A kráter központi részén, cserjésedő másodlagos lejtősztyepréten található 10-20 töve.
csillagőszirózsa	<i>Aster amellus</i>	V	A subsp. <i>bessarabicus</i> a hegy nyugati lejtőn cserjés-molyhos tölgyes maradvány szegélyén és kráteren belül néhány ponton került elő
selymes boglárka	<i>Ranunculus illyricus</i>	V	A délnyugati oldalon lévő molyhos-tölgyes bokorerdőben néhány töve tengődik.
agárkosbor	<i>Orchis morio</i>	V	A kráter északi peremén időnként felbukkan néhány egyede.
magyar repcsény	<i>Erysimum odoratum</i>	V	A kráter bolygatott, sziklás élőhelyein gyakori faj.
homoki szádor	<i>Orobanche arenaria</i>		A Trianoni kereszt környékén lévő cserjésedő száraz gyeppen él kis állománya. Időnként a telkek kaszált gyepeiben is megjelenik.
gyászos cincér	<i>Dorcatypus tristis</i>	V	Hazánkban csak a Dunántúl néhány pontján fordul elő. A Ság-hegyen 2001-ben mutatták ki. Kis állománya él a hegy délnyugati oldalán

Magyar név	Tudományos név	Védettsé g (V, FV)	Jelentőség (1-2 mondatban leírni miért fontos a területen)
			lévő bokorerdőben.
vándorsólyom	<i>Falco peregrinus</i>	V	Néhány egyede rendszeres téli vendég.

4.3. Területhasználat

4.3.1. Művelési ág szerinti megoszlás

6. táblázat: a tervezési területen jellemző művelési ágak megoszlása

Művelési ág	Kiterjedés (ha)	Megoszlás (%)
szőlő	78,65	33,05
erdő	7,33	3,08
fásított terület	0,89	0,37
rét	6,5	2,73
legelő	6,22	2,61
szántó	27,96	11,75
kert	16,29	6,84
gyümölcsös	5,36	2,25
kivett	88,86	37,35

4.3.2. Tulajdoni viszonyok

7. táblázat: a tervezési terület tulajdonosi csoportjai

Tulajdonosi csoport/kezelő	Kiterjedés (ha)	Megoszlás (%)
Magyar Állam, K: Honvédelmi Minisztérium	0,7	0,29
Magyar Állam, K: Órségi Nemzeti Park Igazgatóság	25,48	10,70
egyéb állami intézmények és vállalatok	0,64	0,27
egyházak és felekezetek	0,47	0,2
Önkormányzat Celldömölk	13,11	5,51
Önkormányzat Kemeneskápolna	3,05	1,28
Önkormányzat Mesteri	2,69	1,13
magán vállalkozás	0,05	0,02
magán	189,86	79,74
egyéb	2,03	0,85

4.3.3. Területhasználat és kezelés

4.3.3.1. Mezőgazdaság

Gyepgazdálkodás

Korábban a hegy délnyugati oldalán lévő lejtősztyepeket legeltették, de már több mint 30 éve ezzel a tevékenységgel felhagytak. Ma a területen található kis kiterjedésű gyepeket nem kezelik, ezért azok erőteljesen cserjésednek.

Szántógazdálkodás

A Natura 2000 területen belül intenzív szántóföldi növénytermesztés kizárólag a hegylábi részekben zajlik, melyeken leginkább gabonatermesztés folyik. Ezek hatása a jelölő élőhelyekre és fajokra nem jelentős.

Szőlőtermesztés

A Sághegyre már évszázadok óta a szőlőtermesztés volt jellemző. Kezdetére megbízható adatok nem állnak rendelkezésre, de egyesek a XI-XII. századra, míg mások egészen a rómaiak idejéig vezetik vissza. A szőlőkultúra meghonosításához az éghajlati, talajtani, kiterjedési viszonyai egyaránt alkalmassá tették, és ameddig a termőréteg engedte (200-240 tszf. magasságig) a szőlőhatár fel is kúszott a hegylából az oldalra. Jelenleg az összterület 52 %-a, mintegy 122 ha szőlő, mely korábban - kivéve a filoxéra-járvány idejét - biztosan magasabb lehetett. A jelenlegi szőlőfajták a jobb bortermő vidékek fajtáiból kerülnek ki. Főleg az olaszrizling, rizlingszilváni, hárslevelű és a Kocsis Irma terjedtek el, míg az ezerfürtű (tramini x hárslevelű) és a Szlavóniából idekerült Bouvier (fehér burgundi x zöldszilváni) most kezd ismertté válni. A bevált és ígéretes fajták mellett még megtalálhatók a direkt-termők is, így a noha, othelló, elvire. Alkalmazott művelési módok: bakművelés, alacsony kordonművelés, magas kordonművelés.

4.3.3.2. Erdészet

Erdő művelési ágú, az erdőtörvény hatálya alá tartozó erdők a tervezési területen belül nem találhatók. A tervezési terület bokorerdeiben, törmelékletű erdeiben gazdálkodás nem folyik. A fás élőhelyek erdőgazdálkodásba vonását nem tervezik.

4.3.3.3. Vadgazdálkodás, halászat, horgászat

Vadgazdálkodás:

A tágabb kitekintésű térségben élő vadállomány a mező- és erdőgazdálkodás mellett önálló vadgazdálkodási tevékenység keretében kerül kezelésre, hasznosításra.

A védett területen messze túltekintve elmondhatjuk, hogy a térség nagyvadeltartó képességét elsősorban a területen folyó nagy- és kisüzemi szántóföldi gazdálkodás határozza meg. A terület jellemző vadfaja az őz (*Capreolus capreolus*). A sajnálatos módon drasztikusan lecsökkent apróvadállomány gyakorlatilag a fácánra (*Phasianus colchicus*) korlátozódik. A mezei nyúl rendkívül ritka.

A ragadozók közül szinte mindig felbukkan a róka (*Vulpes vulpes*), nem ritka a menyét (*Mustella nivalis*), a nyest (*Martes foina*), a tájvédelmi körzeten kívül ritka faj a nyuszt (*Martes martes*), a borz (*Meles meles*), a Marcalnál a vidra (*Lutra lutra*).

A terv készítésekor vadászatra jogosult Celli-„Sághegyalja” Zrt., bár a védett területen belül vadászatot gyakorlatilag nem folytató vadásztársaság vadgazdálkodási tervében szereplő vadlétszám adatait az alábbi táblázat tartalmazza.

82. táblázat: a Celli-„Sághegyalja” Zrt. vadgazdálkodási adatai az elmúlt 10 év alapján

Vadfaj	A körzet jellemző állomány-sűrűsége (pld/100 ha)	A terület jellemzői				
		Állománysűrűség (2004-2013)		Hasznosítási sűrűség (2004-2013)		A vadfajok vadgazdálkodási jelentősége
		pld/100 ha	trend	pld/100 ha	trend	
Gímszarvas	1,51	növekvő	0,77	stagnáló	nagy	1,51
Őz	2,21	stagnáló	0,83	csökkenő	nagy	2,21
Vaddisznó	1,49	növekvő	1,86	növekvő	nagy	1,49
Mezei nyúl	1,10	növekvő	0,23	csökkenő	kicsi	1,10
Fácán	2,30	csökkenő	0,70	csökkenő	kicsi	2,30

Horgászat

A Ság-hegyről teljesen hiányoznak a vízfelületek, így a terület horgászat, halászat szempontjából nem hasznosítható.

4.3.3.4. Vizgazdálkodás

A Ság-hegyen vízfolyás vagy állóvíz nem található. A hegyről lefolyó vizeket a környező csatornák vezetik bele a Cinca-patakba.

4.3.3.5. Turizmus

A Ság-hegy mint turisztikai célpont régóta ismert, de több napos programok bonyolítására csak más nevezetességekkel együtt hirdetve képes nagyobb tömegeket vonzani. Egy, vagy félnapos tartalmas időtöltésre szervezett és egyéni turisták százai, éves viszonylatban ezrei látogatják. Ehhez nyújt segítséget a területen található két tanösvény, a Sághegyi tanösvény és a Geológiai tanösvény, a Kemenesalja Vulkánpark és az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság gondozásában működő múzeum. Szállásról, vendéglátásról a felújított valamikori turistaszálló és egy újonnan nyílt hangulatos panzió gondoskodik. A minden év május 18-án szervezett Földtani Természetvédelmi Napok, valamint a szintén megrendezésre kerülő Kemenesaljai Napok és Kráter Hangverseny nagy tömegeket vonzanak. Öröndetes jelenség, hogy a szakmailag igazán érdeklődő „bakancsos turisták” száma minden évben egyre nagyobb, és a természettudományosan képzett látogatók száma sem csekély. A Kemenesalja Vulkánpark szervezésében rendszeres van a hegyen geológiai és botanikai túravezetés.

4.3.3.6. Ipar

A Natura 2000 területen belül működő ipari létesítmény nem található, de a korábbi bányászati tevékenység kiszolgáló épületei nagyrészt fennmaradtak. Ezek üresen állnak, illetve egyikben múzeum működik. A XX. századot megelőzően is folyt már kisebb mértékű bányászat a hegyen, de a hegy alakját eltorzító, vegetációját elpusztító bányászat 1908-ban kezdődött, amikor is Erdődy gróf, a hegytető tulajdonosa azt ötven évre bérbe adta Mittelmann és Lázár néven futó pozsonyi cégnek, akik megalapították a Sághegyi Bazaltbánya Részvénytársaságot és 1911-től intenzív kitermelésbe fogtak. E társaság 1945-ig működött, majd mint államosított vállalat 1957-ig folytatta tevékenységét, egészen az ásványvagyon kimerüléséig. Az 1950-es évek végéig, közel fél évszázadon át tartó

kőbányászat hazánk legjobban feltárt, s így a legtanulságosabb bazaltvulkánjává tette a Sághegyet. A Marcal-medencéből kiemelkedő, egykor 289 m magas hegy, több dunántúli bazaltvulkánunkhoz hasonlóan, a bányászatot megelőzően lapos tetejű, kettős csonkakúp alakú volt. A kőfejtés négy lépcsőben jutott el az 1957-ben még munka alatt lévő 0 szintre. A legfelső harmadik szint 255 m abszolút magasságban, a második 243 m-en, míg az első szint 215 m-en helyezkedik el.

Az ötven év alatt az eredetileg 289 m magas hegyről mintegy 1,7 millió vagon követ bányásztak ki, aminek következtében többek között a hegy felső harmadának alakja teljesen megváltozott, termelési szintek, mély bányaudvarok és ún. kráter alakult ki. A Sághegy jelenlegi legmagasabb pontja 279 m, míg a legmélyebb bányaudvar mintegy 210-215 m.

4.3.3.7. Infrastruktúra

A Natura 2000 területen belül lakott település nem található, ugyanakkor zártkerti jelleggel jelentős védett területek esnek szőlő, gyümölcsös művelési ágba. Itt a gazdasági épületek, prэшázak találhatóak. A hegy oldalában működik a „Ság-hegy fogadó”, melyhez nagyméretű parkoló is tartozik. Innét lehet megközelíteni a korábbi bányaeépületek átalakításával létrehozott múzeumot. Korábban a múzeum közelében egy katonai objektum is működött, de ez a 2000-es évek elején bezárt. A Ság-hegyre két aszfaltút és több földút visz fel, melyeken lehetőség van a szőlőültetvények és a prэшázak megközelítésére. A kráterben és környezetében építmény nem található, egyedül a Trianoni kereszt számít művi létesítménynek.

4.3.3.8. Egyéb

Egyéb használat nincs jelen a területen.

5. Felhasznált irodalom

ASZALÓS R. ÉS GÁLHIDY. (szerk.) (2015): Natura 2000 erdőterületek kezelése. Bábakalács füzetek 20. – Bükki nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 56 pp.

BÖLÖNI J., MOLNÁR Zs. ÉS KUN A. (szerk.) (2011): Magyarország élőhelyei, vegetációtípusok leírása és határozója ÁNÉR 2010. – Magyar Tudományos Akadémia Botanikai és Ökológiai Kutatóintézete, Vácrátót, 441 pp.

FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTERIUM, KÖRNYEZETÜGYÉRT FELELŐS HELYETTES ÁLLAMTITKÁRSÁG, TERMÉSZETMEGŐRZÉSI FŐOSZTÁLY (2018): Útmutató a Natura 2000 fenntartási tervek készítéséhez. (2018. februári állapot, a 2013-ban elfogadott útmutató átdolgozott változata.)

EKK I. (1979): ADATOK A SÁGHEGY NAGYLEPKE FAUNÁJÁHOZ I. SAVARIA, 1979-80.: 49-51

FRANK T. ÉS SZMORAD F. (2014): Védett erdők természetességi állapotának fenntartása és fejlesztése. ROSALIA kézikönyvek 2. – Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest, 160 pp.

HARASZTHY L. (szerk.) (2014): Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon. – Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány, Csákvár, 956 pp.

GALLAI Zs. (szerk.) Módszertani kézikönyv a Natura 2000 fenntartási tervek készítéséhez. Készült „A fenntartható természetvédelem megalapozása a magyarországi Natura 2000 területeken” (Svájci-Magyar Együttműködési Program, SH/4/8), 2016. február, 170 pp.

KORDA M. (szerk.) (2016): Az erdőgazdálkodás hatása az erdők biológiai sokféleségére. Tanulmánygyűjtemény – Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest, 679 pp.

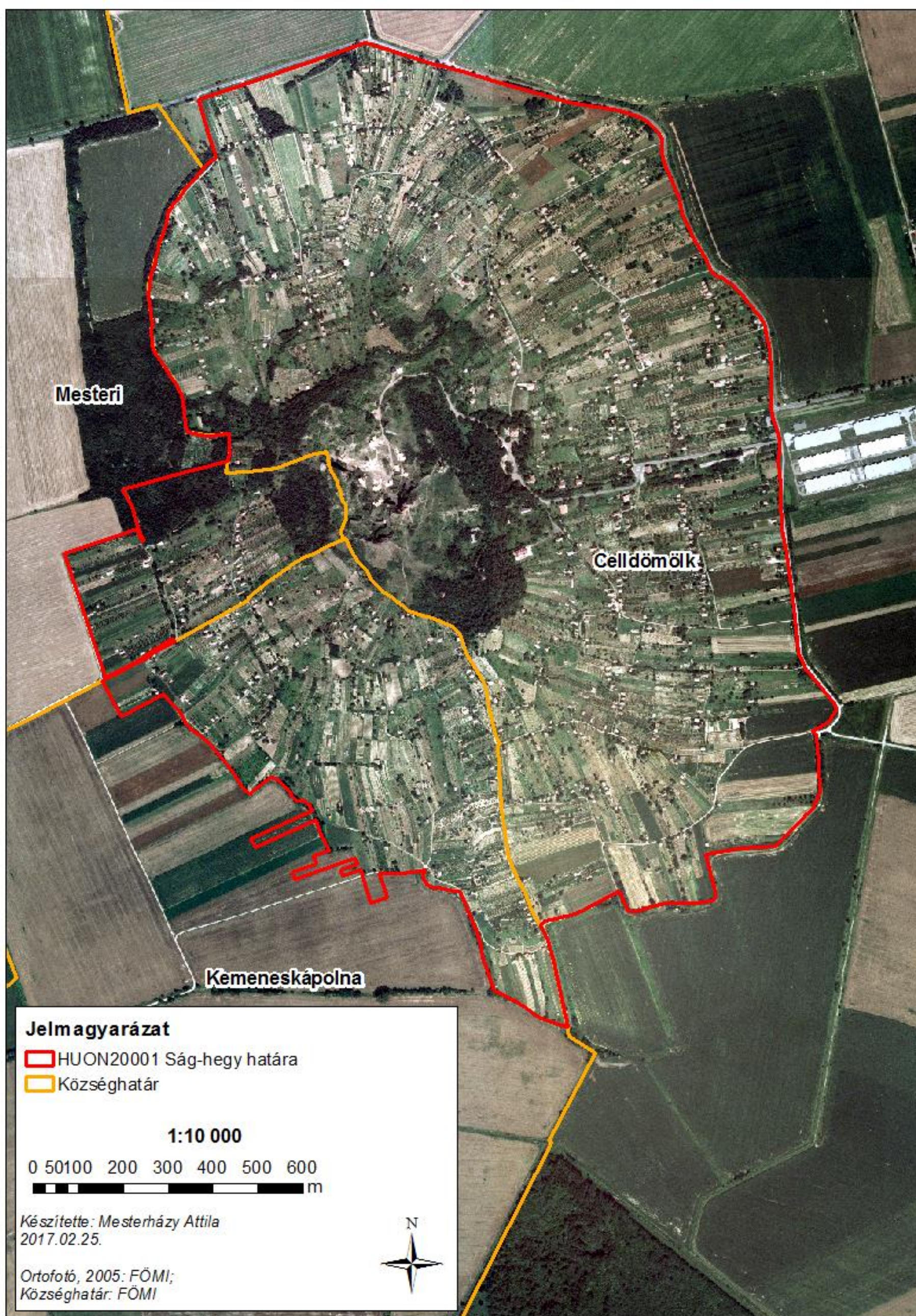
MESTERHÁZY A., BAUER N., KULCSÁR L. (2003): A kisalföldi bazalt tanúhegyek edényes flórája.- Tilia Vol. XI. 7-165.

Internetes oldalak:

1. www.termeszetvedelem.hu
2. www.naturaterv.szie.hu
3. www.natura.2000.hu
4. <http://www.vizugy.hu/index.php?module=vizstrat&programelemid=149>
http://njt.hu/njt.php?onkormanyzati_rendeletek

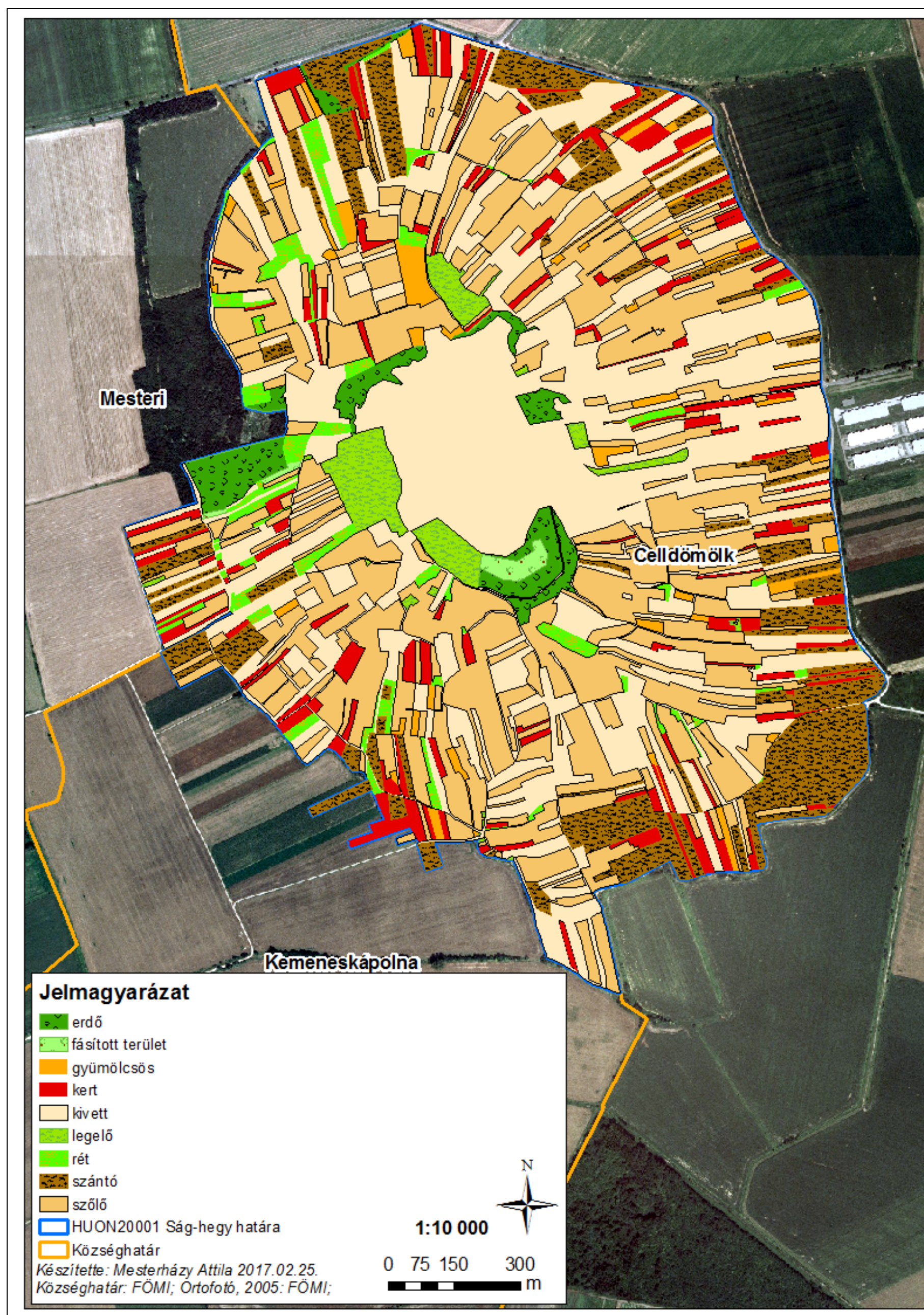
6. Térképek

6.1. A Ság-hegy különleges természetmegőrzési terület áttekintő térképe

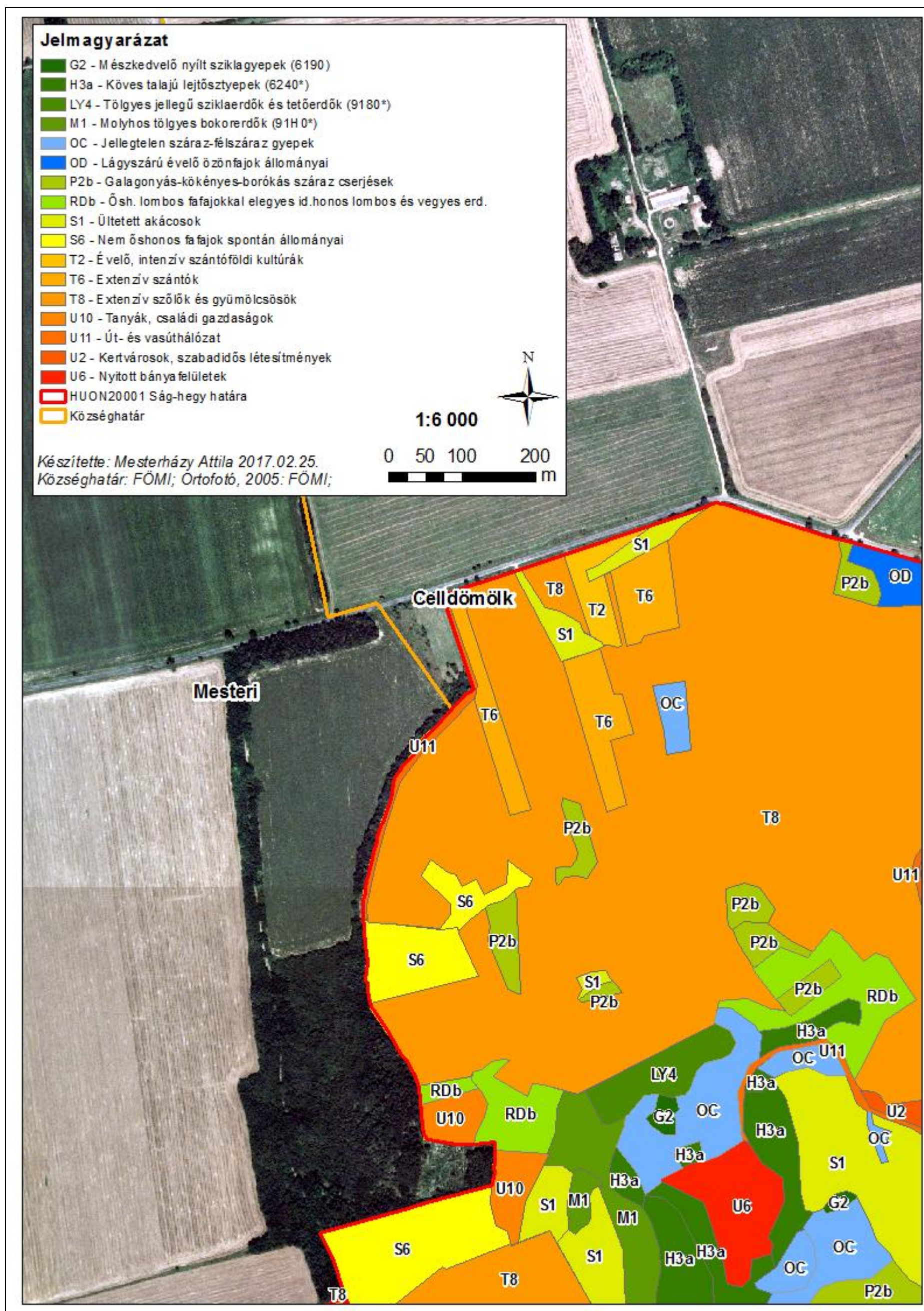
6.2. A Ság-hegy különleges természetmegőrzési terület művelési ágak megoszlása szerint

6.2.1. A tervezési terület művelési ágai

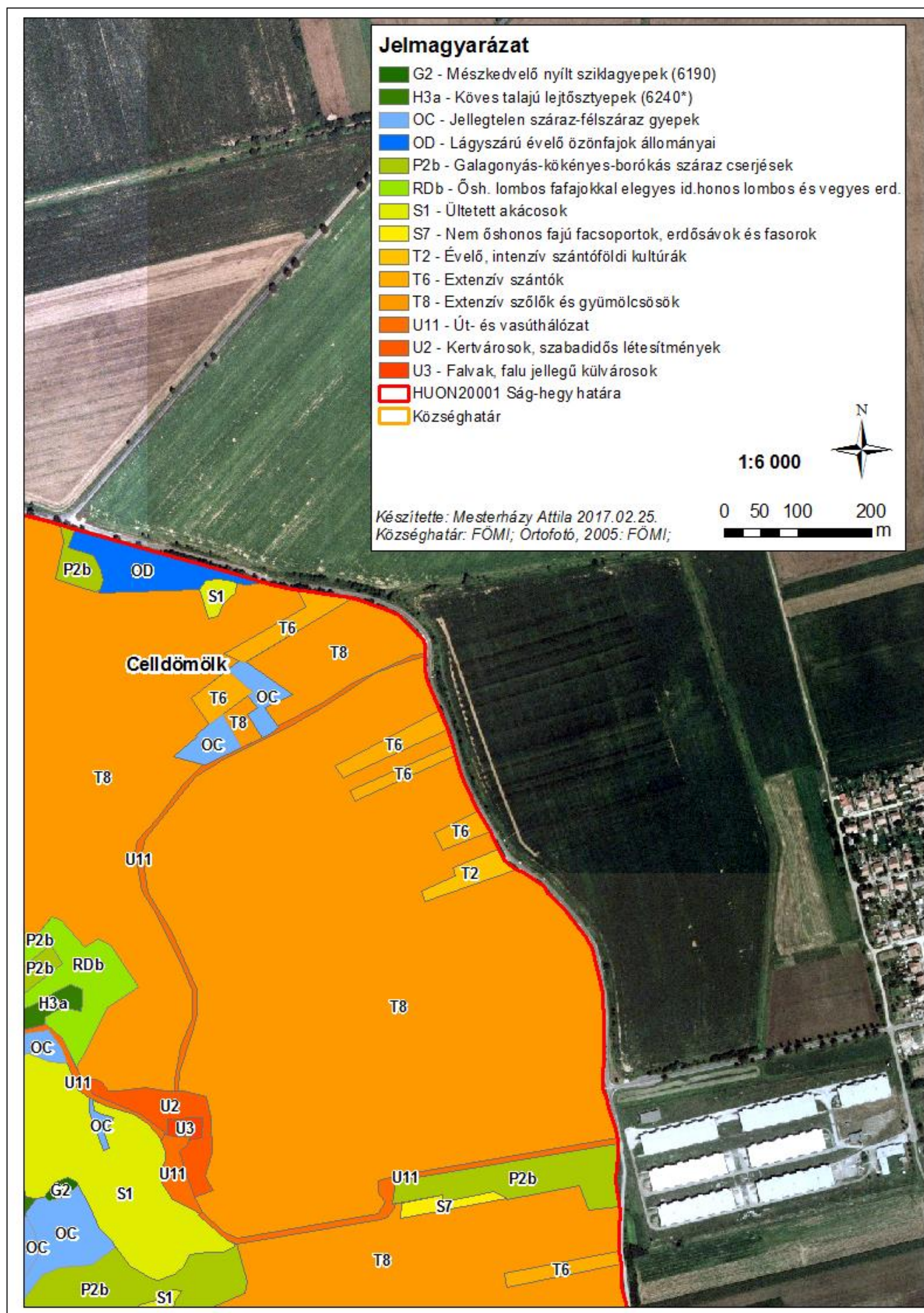

6.3. A Ság-hegy különleges természetmegőrzési terület élőhelytérképe

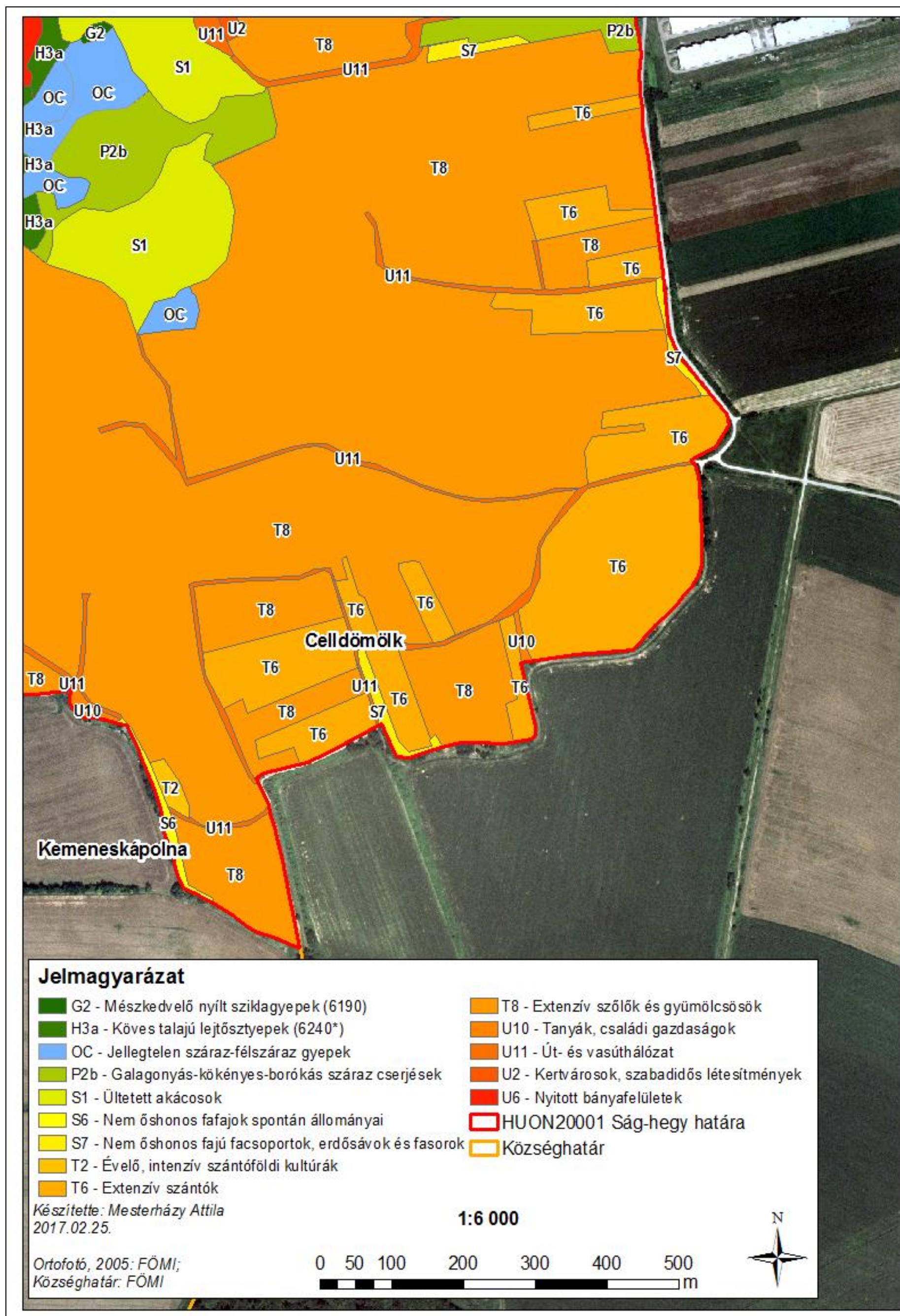
6.3.1. A tervezési terület élőhelytérképe 1.

6.3.2. A tervezési terület élőhelytérképe 2.

6.3.3. A tervezési terület élőhelytérképe 3.

6.3.4. A tervezési terület élőhelytérképe 4.

